

מהדורת ביקורת!

הערות ותיקונים
יתקבלו בברכה!

יד
מהרי"ע

שערי יצחק השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

פרשת וארא
(נמסר במוצש"ק שמות)
טבת התשפ"ו בשל"ז
בבית המדרש פעולת צדיק
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

בעניין התעניות שבימי שובבי"ם ת"ת, ולכל הפחות למעט במאכל ומשתה.
תחילת מו"מ הלכתי שעדיף לא להוסיף שרטוט שיטה נוספת מיותרת בסוף העמוד, במגילת אסתר ובספר תורה.
רמז לימים אלו, בהפטרת שמות, הודע את ירושלם את תועבותיה וגו'. בירור העניין כי גם התשובה צריכה להיות מתוך שמחה, ובמשך ביאור דברי מהר"ח ויטאל בעניין השמחה בעת קיום המצוות.
המשך ביאור דברי הרמב"ם בעניין 'הדרך הממוצעת', מהיכן מקורם. והתייחסות למ"ש בעניין זה בספר תורת אברהם.
בירור דעת ספר החינוך, כדעת הרמב"ם בעניין דלעיל. והר"ן חולק.
תשובה לשאלה כיצד רבינו הקדוש לא ריחם על העגל שהובל לשחיטה, אלא אמר לו 'זיל, כי לכך נוצרת'.
הערות למ"ש בספר 'בעצתך תנחני' בעניין השמחה, והדוגמאות שהביא מן המחנכים ילדיהם בכפייה.
חשיבות אמירת התפילה להפרת עצה שייסד מהר"ש שבזי זיע"א, להפר עצת הקמים כיום על עולם הישיבות, ולביטול גזירת הגיוס. והמעשה הנפלא שפעל גאון עוזנו ותפארתנו מהרי"ן זיע"א בכח תפילה זו.
נספחים – א' דברים בעצרת נגד הגיוס, שנערכה השבוע בירושלם תובב"א.
ב' לשאלת רבים אודות הפולמוס על חוק הגיוס.
ג' נוסח הפרת עצה, בתוספת ביאורים.

© כל הזכויות שמורות למרן שליט"א
השיעור יוצא לאור ע"י מוסדות יד מהרי"ן – בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: y5358404@gmail.com
להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6
מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" ובחברות "שערי יצחק" – 818
לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741.
והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא
כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"י.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש ע"י רבי דוד בן אברהם הררי הי"ו, מארצות הברית, להצלחתו בכל העניינים, יחד עם כל משפחתו, בעבור שהתנדבו למסודות עבודה למסודות יד מהרי"ץ. כמו כן מוקדש השיעור על ידי רבי נסים בן חיים הי"ו מארצה"ב, להצלחתו בפרנסה ונחת מכל יוצאי חלציו, יחד עם רעייתו החשובה. בעבור שהתנדב למסודות נתיבות מהרי"ץ.

וכן השיעור מוקדש להצלחה, פרנסה טובה ובריאות, ליצחק ויעל חיון, לאבישג אייל ואורי חיון, בן ולי ריי ומיילי חיון. לזרע של קיימא, לאורי ושרון חיון. המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשה ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, וישלח ברכה רווחה והצלחה בכל מעשי ידיהם, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אבי"ר.

בעניין התעניות שבימי שובבי"ם ת"ת, ולכל הפחות למעט במאכל ומשתה.

התחילו כבר ימי השובבי"ם, בשבוע האחרון. ובעזרת השם בסוף השיעור, נעשה את התפילה של 'הפרת עצה', כדי שהקדוש ברוך הוא יפר עצותיהם ויבלבל מחשבותיהם של כל אויבי הציבור החרדי בכלל, ובני התורה בפרט.

שובבי"ם ת"ת, אלו ימים מסוגלים במיוחד לתיקון ענייני הקדושה, לכפר עוון ולא ישחית. מי שיכול לצום, זה הדבר הכי טוב. והדבר גם רמוז בפרשה [שמות] וְכַאֲשֶׁר יֵעָנּוּ אֹתוֹ, כִּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ [שמות א', י"ב]. גם מי שקשה לו לצום, לכל הפחות ימעט במאכל ומשתה. שיפחית. או להפסיק באמצע אכילת מאכל שהוא אוהב, שזה נחשב כמו תענית.

המגיד מישרים כותב למרן הבית יוסף [פרשת בשלח, ט"ז] בזה"ל, אמרת להתענות בשבועות הללו של-שובבי"ם. אתה התכוונת לצום. תראו איזו תוכחת מוסר, לא רק לאנשים כמונו, אלא גם לאנשים גדולים. ואתה נפתה אחר המאכל והמשתה כעת הזה.

כי האמת, שהתענית בשבועות אלו, הוא חשוב ומקובל ומרוצה מאוד. בימים הללו, ישנו בכך עניין מיוחד, זהו 'דבר בעתו', וזה פועל ומועיל יותר מאשר בשאר ימות השנה.

אבל צריך שתזהר מלהשביע יצרך במאכל ומשתה.

דהיינו, לפני הצום, או אחרי הצום, או בימים שלא צמים, אוכלים בלי הגבלה. רוב בני אדם – צריכים לדעת כלל – לצערנו, אוכלים יותר ממה

שהם צריכים. קל וחומר בזמנינו. כל חצי שעה, אוכלים משהו. או שותים משהו. ב"ה יש שפע, אבל לצערנו יש בזה גם חסרון. מי יודע, מרוב השפע, גדול הפשע' מרוב השפע'.

תשמעו מה אומר המלאך המגיד, למרן הבית יוסף, אשר איננו מגיעים לקרסולי רגליו. ועוד, שאתה אוכל אעפ"י שאין לך רעב הרבה, אתה אוכל ביותר. ראוי להימנע מזה. אפילו שתרגיש חולשא ורעב, לא תאכל הרבה. כי במעט שתוכל, הוא יותר טוב לך.

אחרי ימי השובבי"ם ת"ת, בא חודש אדר, 'חודש נהדר', ימים של שמחה, 'משנכנס אדר מרבין בשמחה'.

אין פירושו שכעת – לפני חודש אדר – צריכים להיות עצובים. אלא צריכים להתחרט על העוונות, ולראות מה אפשר לתקן, ומה אפשר להתקדש ולהיטהר יותר. כי בעוונותינו הרבים, הדור שלנו הוא קרוב לדור המבול ודור הפלגה כמעט. סביבותינו ובכל העולם, רעים וחטאים, רח"ל.

[בעניין זה שאמרנו בס"ד כי לצערנו אוכלים יותר ממה שצריכים, הוסיף כאן ידידנו הרה"ג איתמר חיים כהן שליט"א בזה"ל, אבא מארי זלה"ה היה רגיל לומר, סעודה שְהֵנְאָתְךָ, משוך ידך הימנה. ובסוף ימיו לא היה לו תיאבון לאכילה, אך בליל הסתלקותו הגישו לו ארוחת ערב, ואז היה לו תיאבון בלתי רגיל. והנה באמצע סעודתו הרגיש בכך, ואז אמר מאמר זה, דחה את הצלחת לצד השלחן ולא אכל עוד.

אגב, במקור מאמר זה שהוא בגטין דף ע עמוד א', הגירסא לפנינו, סעודתך שהנאתך ממנה, משוך ידך הימנה. והוא לשון בלתי מתוקן. ואכן מדברי רש"י שם מתבאר דלא גריס ממנה. ובכמה ספרים וכן בכמה כת"י של גמרא, כתוב כלשון אבא מארי זלה"ה ממש. גם מהר"י בדיחי בחן טוב פרשת אחרי מות על פסוק (ויקרא ט"ז, כ"א) ושלח ביד איש עתי המדברה ריש דף רנ"ז, העתיק כך מספר ערבי נחל פרשת בהעלתך. ועיינתי בערבי נחל, והוא שם בדרוש ראשון, והנה כתוב שם, כל סעודה שהנאתך בה, משוך ידך ממנה. ונמצא דמהר"י בדיחי תיקן את הלשון לנכון בשתיקה. ואם כן נראה שכך היה שגור מאמר זה בפי אבותינו. ובחינה של-תורה שם אות ח' כתבתי שזהו על פי גטין דף ע' ע"א. וכעת שעיינתי בזה, נתברר כי לא היא, אלא זהו המקור ממש, דהא אית דגרסי התם הכי. איתמר.]

שערי יצחק – השיעור השבועי

אחרות. הם עושים מ"ב שורות, וסימניך אֲדָנִי
'בָּם' סִינִי בְּקֶדֶשׁ [תהלים ס"ח, י"ח]. אבל הסיבה
לכך היא, כי בלוחות היו ארבעים ושתים
שרטוטים. א"כ חזינו, שהיו ארבעים ושתים, ולא
ארבעים ושלוש. א"כ לא צריך לעשות זאת.
הדבר הוא מיותר.

ברם בא כעת הרה"ג יהודה עדס שליט"א ועורר,
כי יכול להיות שישנה בכך גם גריעותא.

הערה מהקהל: זה כמו פרשה פתוחה?
תגובת מרן שליט"א: נכון. כאילו שישנו כאן
מקום של פרשה פתוחה, שורה נוספת.

ובפרט אצלינו [התימנים], שכל דף נגמר בסוף
פסוק. כי אצלם, אם הדף נגמר באמצע פסוק, לא
סלקא אדעתין שישנו כאן פתאום 'רווח פרשה'.
אבל אצלינו, שהדף בספר תורה נגמר בסוף פסוק,
וגם במגילת אסתר אנחנו מעדיפים כך, שהדף
יגמר בסוף פסוק, א"כ נראה שישנה כאן 'פרשה'
כביכול.

זהו נושא שצריך להאריך בו – הוא כתב לי
מכתב ארוך בנושא, והיה לנו שקלא וטריא בזה
– אין פנאי כעת לכך. עכ"פ הנני רק מעורר
עכשיו על כך, בכדי שהאנשים יתכוננו. דהיינו,
אם מזמינים קלף לכתובת מגילה, שיבקשו שלא
לעשות שרטוט נוסף. לשים לב. רק כפי מה
שהחליטו, כמה שורות שיהיו במגילה, נניח
עשרים שורות, או עשרים ואחת שורות, לא
לעשות עוד אחת. אם החליטו עשרים ואחת
שורות, לא לעשות עשרים ושתים, כביכול שורה
נוספת.

אמרתי זאת, רק בכדי לעורר על כך מראש.
שאלה מהקהל: יש לשים לב לכך, גם בספרי
תורה?

תשובת מרן שליט"א: כן. גם בספר תורה. ומה
שהנני מדגיש זאת עכשיו, בגלל שבטח כותבים
כעת מגילות, לקראת פורים, א"כ שישומו לב
לכך. ולגבי ספרי תורה, זה בכל השנה.

שאלה מהקהל: בספרים ישנים, לא היה את זה?
תשובת מרן שליט"א: אין. לא היה. רק אצל
אשכנזים. גם הספרדים לא עשו, בדורות שעברו.
והכי הרבה, אלא אצלם שעשו כך מקרוב, הם
לא עשו שורה נוספת, אלא חצי שורה, בכדי
ליישר את האותיות, שהשורה תהיה ישרה. שסוף

תחילת מו"מ הלכתי שעדיף לא להוסיף שרטוט
שיטה נוספת מיותרת בסוף העמוד, במגילת אסתר
ובספר תורה.

הזכרתי את חודש אדר, וישנה הערה הלכתית,
הנוגעת לכך, שצריכים לשים לב אליה. עורר
זאת ידידנו הרב הגאון יהודה עדס שליט"א, השם
ישמרהו ויחיהו.

כאשר כותבים מגילת אסתר – וכך הוא הדבר גם
בספרי תורה – כיום אלה אשר משרטטים את
היריעות, הם עושים את שרטוט גם למטה. עושים
עוד שורה נוספת מיותרת. ולמעשה, התברר כי
זהו מנהג רק של אשכנזים. כיום עושים זאת, גם
הספרדים והתימנים, כי מסתמא חשבו, אם לא
יועיל לא יזיק. (ב) עושים את זה גם הספרדים
והתימנים. מִסְתַּמָּא נמשכו אחרי האשכנזים, כי
לשעבר כאן בארצנו הקדושה, עיקר מלאכת
השרטוט היתה בידיהם.

ככה גם אני סְבַרְתִּי בְּעֶבֶר, שזהו רק דבר מיותר,
אבל לא שישנה קפידא.

בשלחן ערוך מקוצר, בהלכות ספר תורה [סימן
קס"ה סעיף י'] העליתי בס"ד כך, אם כתב בלא
שרטוט, פסול, אף על פי שהוא בקי ליישר את
כתיבתו גם מבלעדי השרטוט. וראוי לכתוב על
גבי השרטוט ממש וכו'.

ואין מנהגנו לעשות שרטוט שיטה נוספת
מיותרת בסוף הדף. כתבתי רק בלשון, 'אין
מנהגנו'.

ובעני יצחק [אות ל"ה] הוספתי בזה"ל, ידוע. וגם
בדקנו בספרי תורה ישנים עם חדשים, וראינו
שאינן בהם שרטוט נוסף [זולתי במקצת מקומות
מקרוב]. דלא כפתחי תשובה סימן ער"ב סק"ה,
וקול יעקב שם ס"ק ט"ו ועוד אחרונים, שכתבו
שמנהג מדינותיהם לעשות, הגם שלא נמצא לזה
סמך מן הש"ס.

ונלענ"ד ראייה למנהגינו שאין צורך בזה, מהא
דמצינו במדרש, כי בלוחות היו מ"ב שרטוטים,
כדלקמן הערה ק"י, הרי שהן מ"ב ולא מ"ג.

הבאתי ראיה, שלא צריכים לעשות שורה נוספת.
שהרי ישנם כאלה, שעושים בס"ת ארבעים
ושתים שורות. אנחנו [התימנים] עושים חמשים
ואחת שורות, אבל ישנם כאלה שעושים ארבעים
ושתים שורות. ככה זה בדר"כ בס"ת של עדות

הדף ייגמר יפה, שלא תהיינה יציאות עקומות כלפי מטה. בחלק התחתון של מושב האותיות. שאלה מהקהל: אם בקלף שלמגילה ישנם עשרים ושתים שורות, אז לכתוב עשרים ושתים, ולא עשרים ואחת?

תשובת מרן שליט"א: כן. אם יש במגילה עשרים ושתים שורות, אז שהמשרטט יעשה עשרים ושתים שורות. באופן נורמאלי, כאשר הינך אומר למשרטט, עשרים ושתים שורות, הוא עושה עשרים ושלוש. תמיד הוא עושה אחד נוסף מיותר בסוף.

המשך השאלה מהקהל: כוונתי לשאול, אם יש לפני כעת קלף של עשרים ושתים שורות, כמה לכתוב?

תשובת מרן שליט"א: עשרים ושתים, ע"י שיפור קצת את הכתב שיתפוס כ"ב במקום כ"א. רק שלא יצטמצם עי"ז הרווח למטה, שהרי צריך להיות ארבע אצבעות לכתחילה. וצל"ע איזו חומרא יותר טובה? האם הרווח המיותר למעלה ולמטה, או השרטוט?

[דעת מהרח"כ בשם טוב ריש פרק ח' מספר תורה ובתשובותיו יורה דעה סימן ל"ז, שאם הדפין של ספר תורה יש בהן חסרים ויתרים עד שנמצאת שיטה אחת או שתים פנוי בלא כתב בתחילת הדף או בסופו, אינה נקראת פרשה, וספר תורה כשר הוא יעו"ש. ויש לעיין האם באופן זה שיש שם שרטוט, יודה שיש לכל הפחות חשש שמא פרשה היא. איתמר.]

רמז לימים אלו, בהפטרות שמות, הודע את ירושלם את תועבותיה וגו'. בירור העניין כי גם התשובה צריכה להיות מתוך שמחה, ובמשך ביאור דברי מהר"ח ויטאל בעניין השמחה בעת קיום המצוות.

נחזור לעניין ימי השובבי"ם, שבו התחלנו. דרך אגב, לא לחנם אנחנו קראנו את ההפטרה השבת, הודע את ירושלם את תועבותיה וגו' [יחזקאל ט"ז, ב']. ותרגום יונתן הוא, אוֹכַח ית יתבי ירושלם, וחוי להון ית תועיבתהון. זהו ג"כ רמז, להזכיר לנו. הקדמונים אשר קבעו זאת, הסתירו כנראה את העניינים'.

זהו ג"כ דבר שכדאי, כי זה שמעורר אותנו. וכפי שאמרתי, אנחנו מדברים בשיעורים האחרונים על עניין השמחה, וגם התשובה איננה מתוך עצב, אלא צריכים להתחיל אותה

בשמחה, ולגמור אותה בשמחה. אסור שהאדם יגיע מכך לעצבות. המטרה איננה לדכא את האדם, אלא אדרבה, שהוא ישמח, כי הנה ישנה לו הזדמנות לחזור בתשובה, וגם הקב"ה מצפה שהוא יחזור בתשובה.

העניין הזה כתוב בהרבה ספרים, שאפילו תשובה, למרות שבעצם האדם צריך לבכות ולהתחרט על חטאיו, אבל הדבר צריך להיות מתוך שמחה. [לשון הרמב"ם בפרק ג' מחנוכה הלכה ו', ראש השנה ויום הכפורים אין בהן הלל, לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד, לא ימי שמחה יתירה ע"כ, משמע שהם ימי שמחה, אך לא שמחה יתירה. ולעניין ראש השנה, כתב מרן בשלחן ערוך ריש סימן תקצ"ז, אוכלים ושותים ושמחים, ואין מתעניין וכו'. אמנם לא יאכלו כל שבעים, למען לא יקלו ראשם ותהיה יראת ה' על פניהם ע"כ. ועיין בבית יוסף שם, ובטור סוף סימן תקפ"א. וידוע כי על ראש השנה נאמר (נחמיה ח', י') ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו, כי קדוש היום לאדונינו, ואל תעצבו כי חדות י"י היא מעוזכם. איתמר.]

בזמנו [בשיעור פרשת ויצא] הבאתי זאת בס"ד מהספר תורת המגיד. והוא מוסיף דבר חידוש בזה"ל, ולא תהיה השמחה, כמו שמרויח מעות, שזהו רק שמחת שוא והבל.

במה האדם ישמח? שהרויח הרבה כסף? לא. זה שטיות והבלים. אז מה כן? רק השמחה של תשובה הזאת, שיהיה טוב לו בזה ובבא, זה שמחה אמיתית, וזהו ישועה טובה. לא לשמוח בדברים בטלים.

תמהנו על כך אז, כי לכאורה הדבר נגד דברי רבינו חיים ויטאל, שכתב בספרו שער המצוות בזה"ל, אבל השדש שהכל נשען עליו הוא, שבעשיית המצוה, אל יחשוב שהיא עליו כמשא, וממהר להסירה מעליו. אבל יחשוב בשכלו, כאלו בעשותו אותה המצוה, ירויח אלף אלפים דינרי זהב. מיליון. ויהיה שמח, בעשותו אותה המצוה בשמחה שאין לה קץ, מלב ומנפש, ובחשק גדול, כאלו ממש בפועל נותנים לו אלף אלפים דינרי זהב אם יעשה אותה מצוה. לכאורה, זאת סתירה מן הקצה אל הקצה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

ובספר דרכי אבות (גלבוקס) ח"ב עמ' תתתע"ק א' יישב קושיא זו, ע"פ דברי המדרש שמואל באבות פרק ו' משנה י', שביאר כוונת הפסוק יקרה היא מפנינים, על זהב וכסף הניתנים לצדקה יעו"ש.

דהיינו, שהתורה יותר יקרה אפי' יותר מאשר הכסף שנותנים לצדקה. תורה יותר חשובה מצדקה.

עיינתי שם, ולפום רהטא נראה לי שזה רחוק מן הפשט. קשה לקבל תירוץ כזה, כי 'העיקר חסר מן הספר'. אינני רואה זכר שהמדובר בכסף של צדקה. וצ"ע.

ולגופו של עניין, בספר מחשבת לב (אפשטיין) ח"א מעמ' ל"ד אסף הרבה מקומות שמצאנו דימוי בין השגת התורה וחביבותה, להשגת הכסף. וביאר העניין בטוב טעם יעו"ש"ב.

ואחר כך – במכתב נוסף – הוא כתב אלי כך, הרי זה פשוט, שכל אדם, אפילו הצדיק והחסיד הגדול, יודע בבירור את הערך והחשיבות הנשגבה של-כסף בעולם הזה, הן מפני שגדל על כך בקטנותו קודם שהגיע למדרגתו, והן מפני שאר אינשי שבדורו שרואים ומרגישים אצלם ברדיפה והשמחה אחר הכסף. וממילא כיון שאין שום אפשרות להסביר לאדם הגשמי, גודל מציאות ערך התורה הקדושה בדברים רוחניים בלתי נראים, דימוי זאת לכסף שהוא הדבר המערך ביותר עלי אדמות.

ועל ידי זה, גם החסיד הגדול, יתחזק בגודל ערך התורה הקדושה, אף שבפועל אין אצלו שום רגש של שמחה או רדיפה בהשגת הכסף ואדרבה, שהרי רואה הוא את המציאות הקיימת בעולם, ומזה יקח מוסר לעצמו. כנלע"ד בס"ד, ואשמח לדעת האם אכן בזה התיישבו ההדורים. וצריך לי רב אי אכן יש פלוגתא בזה, ואם כן איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, להיכן ישאף להגיע.

למה? וכי אדם נהיה צדיק כבר בגיל שלוש עשרה, או בגיל עשרים? להיות צדיק, זה לוקח זמן. אולי עד גיל שלושים. בינתיים הוא מכיר את העולם הזה, יודע מה שהכי 'עובד' בעולם, הכסף. כפי שנאמר [קהלת י', י"ט] והפסף יענה את הכל.

ועל כך כתב לי ידידנו הרה"ג יהודה חרזי הי"ו בזמנו [ליל שני ד' כסלו התשפ"ו בשל"ז] בזה"ל, הנה הקשה מו"ר שליט"א בשיעור האחרון, האם הכתוב בספר תורת המגיד הוי סתירה ומחלוקת למש"כ מהרח"ו בשער המצוות. ומריש הוה אמינא בפשיטות, כי מדרגות מדרגות יש. ולפשוטי העם ממשילים את התורה לכסף וזהב. כך תגיד לאנשים פשוטים, כי זה מה שידרבן אותם.

אבל הצדיקים לפום דרגא דילהון, מרגישים בזה בכל עסק הגשמיות שבעולם הזה, ואין להם חלק בו אלא כדי קיום בלבד, כמצווה ועושה, ותו לא. ופשיטא א"כ שירגישו בדמיון התורה לזהב וכסף, כדבר פחות דרגא.

אלא שכבר היצעת זאת לפני מו"ר שליט"א (בשיעור בליל ששי לבחורים, שזכיתי השבוע להיות משומעי לקחו), ומיאן מו"ר שליט"א לקבל הדברים, באמרו כי מהרח"ו ודאי דיבר גם לאנשים דכוותיה.

אמרתי לו, תשמע, הרי האומר זאת, הוא מהר"ח ויטאל זיע"א. וכי הוא מדבר לפשוטי עם? ספר שער המצוות אינו מיועד לפשוטי העם, זהו ספר עמוק בענייני קבלה. דברים לאנשים מורמים מעם.

א"כ הוא הלך להמשיך, למצוא תירוץ אחר, וכתב אלי בזה"ל, ועתה בחפשי בספרים, חזה היות למה"ר הלל ליכטנשטיין – מתלמידי הַחֶתֶם סופר – בספרו שירי משכיל, ונדפס בסוף ספר משכיל אל דל (תרכ"ז) ח"ד מדף ע"ח ע"ב, שהאריך הרחיב גבי פסוק יקרה היא מפנינים [משלי ג', ט"ו], מאי שבח הוא זה לתורה, הלא כל עושר עולם הזה הוא רק קנין המדומה, וכלא נחשב וכו' כיעו"ש באריכות רבה שיישב ע"פ משל נפלא מהחתם סופר. והובא גם במפי ספרים וסופרים על אבות ח"ב מעמ' שט"ו ואילך. ויעו"ש בעמ' שכ"ב הערה ס"ט שביאר העניין באופן נוסף.

לפי זה לא היינו צריכים לשאול מַדְבְּרֵי מהר"ח ויטאל, שהרי ישנם פסוקים ככה, כגון הפסוק שהוא הביא יקרה היא מפנינים'.

לאחר מכן הוא מביא כך – הנני קורא בפניכם רק 'ראשי פרקים', והעורך ידפיס את כל המכתב –

הערה מהקהל: גם יעקב חזר על פכים קטנים.

תגובת מרן שליט"א: אכן. אבל שם כתוב, שהטעם מפני ש'צדיקים חביב עליהם ממונם, יותר מגופם'. מעניין שהכלי יקר אומר דבר, שהוא פלא עצום בעיני, שיעקב אבינו נענש על זה, כי הוא התייחס אל דברים האלה, כמו אוהבי הממון, ולא הסתפק במועט יעוש"ב. אבל אינני יודע, האם דבריו הם מוסכמים. ישנו כאן צד של שבת, והוא לקח זאת לגנאי. צריכים לעיין. ויש לתרץ בהקדים לשון רז"ל בזה, בחולין דף צ"א ע"א, ויותר יעקב לבדו (בראשית ל"ב, כ"ה), אמר רבי אלעזר, שנשתייר על פכין קטנים. מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם. וכל כך למה, לפי שאין פושטין ידיהן בגזל ע"כ. ומובן דמייירי בצדיקים הדחוקים בפרנסתם, ואם כן קשה הלא יעקב עשיר היה. וצריך לומר שחשש יעקב שמא יבוא יום ויתהפך עליו הגלגל ויצטרך להם. אי נמי נהג כך כדי ללמד הנהגה זו למי שאין לו. ועיין חמדת ימים למהר"ש שבזי פרשת וישלח ריש דף קכ"ב. איתמר.

עכ"פ הוא אומר, כי הם רואים, שכל העולם עובד ככה. גם הצדיקים יודעים שזהו מה שעובד. א"כ איך נסביר לאדם גשמי, את גודל התורה? אלא, לפי מה שבעולם מחשיבים. לא שבאמת הוא אצלו הדבר חשוב, תחשוב שזה יותר. יפה.

*

קשה להגיד שמהר"ח ויטאל דיבר על פשוטי עם. למרות שאולי ברגע הראשון ככה חושבים, בגלל מה שהוא כתב לפני כן.

הרי איך מהר"ח ויטאל, נכנס אל העניין הזה? הוא מדבר שם, לגבי אנשים אשר מקיימים מצוות, וכתוב בדברי חז"ל מה יוצא מן המצוות האלה, ורואים שהדבר אינו מתקיים. על כך הוא אומר, כי הסיבה היא, מפני שהם לא עושים אותן באופן הנכון.

א"כ אולי מזה נגיע למסקנא שהוא מדבר, על אנשים בדרגות כאלה.

אבל הרי אחר כך, הוא מביא פתאום את דברי רבינו האר"י, שכותב עליו בזה"ל, וכן גילה האר"י ז"ל לאיש סודו, שכל מה שהשיג, שנפתחו לו שערי חכמה ורוח הקודש, הוא בשכר שהיה שמח בעשיית כל מצוה, שמחה גדולה לאין תכלית.

והיינו דכתיב 'תחת אשר לא עבדת את יי' אלהיך בשמחה ובטוב לבב, מרוב כל', פי' מרוב כל, מכל מיני תענוגים שבעולם, ומכל זהב ופז רב, ואבנים טובות ומרגליות.

הנה האר"י ז"ל בעצמו מסביר, כי זאת כוונת הפסוק.

וזהו סוד [ברכות דף ט ע"ב] רב פְּרָנָא, דחד יומא סמך גאולה לתפילה, ולא פסק חוכא מפומיה כל ההוא יומא. וזה יורה על היות אמונת בטחונו בבורא ית' בתכלית האחרון, יותר משאם היה השכר מזומן לפניו בפועל. וכפי גודל שמחתו באמת בטוב לבב הפנימי, כך יזכה לקבל אור עליון. ואם יתמיד בזה, אין ספק שישרה עליו רוח הקדש.

הוא מסביר את מה שרב ברונא, 'לא פסק חוכא מפומיה כל יומא', פירושו שהוא היה לו ביטחון כ"כ חזק, כי הריוח שלו מכך הוא יותר מאשר אם תביא לו מיליון דינרי זהב. אדם שמביאים לו מיליון, איך הוא מאושר ושמח? הוא היה שמח עוד יותר מזה.

רואים כי הוא מדבר אפילו על רב ברונא, מן האמוראים שבתלמוד, במסכת ברכות. וגם על רבינו האר"י.

אם כן, שמא ישנן כאן שתי גישות, שתי דרכים. אבל כל זאת אנחנו רק מדברים, איך להסביר את מה שכתוב בספרים. אולם לדידן, הלואי שנחשוב לא רק על מיליון. חושבני כי אם יגידו למישהו למשל, תקרא קרית שמע בכוונה, ותקבל מיד לאחר מכן חמש מאות שקל, או אלף שקל, הדבר יזיז לו. הוא יקרא ק"ש בכוונה. אם כן בשבילנו, זה בטח מועיל.

*

רואים עוד כי ישנו דבר כזה, שהתורה מדברת בדרגות קטנות ונמוכות של בני האדם, למרות שלא זהו מה שצריך להיות. בבחינת 'לא דיברה תורה, אלא כנגד יצר הרע'.

מהר"ל מפראג בספרו 'דרך חיים', בהתחלת פרק שני דמסכת אבות [הוצאת מכון ירושלם, דף תצ"ד], כותב לגבי מ"ש במשנה שם, והוי מחשב הפסד מצוה, כנגד שכרה. לכאורה, מה הפירוש? הרי למדנו בהיפך בפרק ראשון, אנטגוניס אומר,

שערי יצחק – השיעור השבועי

מנוול זה, הוא שטן יצר הרע, וישים לפניו השכר המגיע מהעבירה, וההפסד המגיע מהמצוה. כדי להדיחו מדרך ה', שאז כדי להשיב את האפיקורוס הזה ראוי שיחשוב בשכר האמיתי המגיע מהמצוה וכו'.

היצר הרע אומר לו, תשמע, האם הינך יודע? ככה – מן העבירה – אתה תרוויח יותר. אומר לו מהר"ל מפראג, לא. תעשה לו ההיפך. תשים לפניו את השכר האמיתי.

כי בזה יִשְׁכַּךְ חמתו, וישיב שוֹלְחוֹ דבר. הנה אם כן, בשעת העבודה הרצויה, לא יצטרך לְשׁוֹם נגד פניו דבר מהשכר והעתיד. אבל בהשתרר עליו היצר הצורך ומחשבותיו, יחשוב בשכר ובעונש הנפשי, כדי להרחיק הסתתו מעליו. לסלק את היצר הרע.

א"כ רואים שישנה דרך כזאת.

ובדרך אגב, בכך ג"כ מובן מה שהבאנו בס"ד בשלחן ערוך מקוצר [יו"ד סי' קמ"א סי"ב], כי אדם הרוצה לנקום מן האויב שלו, שיתחזק בעבודת השם וביראת שמים. הוא נוקם באויבו, כי אויבו מקנא בו, על זה שהוא עולה במדרגת עבודת ה'.

גם שם הבננו כיוון כזה, כתבנו בעיני יצחק [הע' ל"ח] כי המדובר על דרגא מסויימת יעו"ש"ב.

המשך ביאור דברי הרמב"ם בעניין 'הדרך הממוצעת', מהיכן מקורם. והתייחסות למ"ש בעניין זה בספר תורת אברהם.

בספר תורת אברהם, להגה"צ אברהם גרודזינסקי, משגיח ישיבת סלובודקה בליטא – ומביאים זאת ג"כ בהגדה של פסח של חברון, כנסת ישראל, גבי האמור בפיוט חד גדיא, 'שלשה עשר מדיא', בזה"ל, לכאורה קשה, מנין לו להרמב"ם לומר, כי דרך השלמות, היא הדרך הממוצעת בין שתי הקצוות, וכל הנוטה לאחד מן הקצוות, בין לצד הרע בין לצד הטוב, הרי הוא בעל חסרון.

הבאנו את דברי רבינו הרמב"ם בהלכות דעות. כך הוא פתח את הלכות דעות. שני הפרקים הראשונים שם, מוקדשים לנושא הנז"ל.

היסוד הזה מובא בהרבה ספרים, אבל החידוש העיקרי שיש ברמב"ם הוא, שלדעתו זה מן

אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס.

כך הוא כותב בזה"ל, יש מקשים על זה, כי משמע שיעשה המצוה בשביל שכר, והרי זה כנגד מה מאמר אנטוגנוס, שאמר (למעלה פ"א משנה ג') 'אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס. ואין זה קשיא.

כי לא דיבר, רק כנגד יצר הרע. כי לפעמים, אדם אומר, קשה עלי המצוה, בשביל ההוצאה או הטורח. צריכים לשלם כסף לקנות את המצוה הזאת, היא עולה יקר, אין לו את התקציב בשביל זה. ככה הוא חושב. או שהוא צריך להתאמץ, יש לו טורח.

או כפיות היצר. היצר הרע לא נותן לו.

ועל זה אמר, אם יצרך משיא אותך אל זה, הוי מחשב וכו'. אבל בודאי האדם לא יכול לזה, רק יעשה בשביל אהבה. תעשה בשביל אהבת השם.

א"כ רואים מכאן, כי אפילו במשניות, מדברים לגבי דרגות של אנשים שיש להם הפרעות. לא שזהו מה שאכן צריך להיות.

ובהערות שם מובא, כי גם מהר"י אברבנאל – שהיה כמדומני עוד לפני מהר"ל מפראג – גם הוא אמר את אותו התירוץ. א"כ מאחר ששני גדולים הגיעו אל העניין הזה, בוודאי שיש לכך בסיס. בבחי' על פי שנים עדים יקום דבר.

כך מובא שם [בהערה 140], כפי שביאר למעלה [פ"א מ"ג] את דברי אנטוגנוס [לאחר ציון 587], 'פירוש מאמר זה, שודאי עיקר העבודה שיעבוד השם יתברך מאהבה. ואם יעשה בשביל השכר, דבר זה אינו עיקר העבודה'. ושם מאריך לבאר, שאנטוגנוס בא להורות לאדם, שיעבוד ה' מתוך אהבה.

וכן תירץ האברבנאל עצמו וז"ל, והנה אנטוגנוס אמר, שלא נעבוד את השם יתברך על מנת לקבל פרס. ורבי לא חלק עליו.

כעת זהו רבי. וכי הוא חולק עליו? אומר האברבנאל, כי רבי אינו חולק עליו. א"כ מה הוא מתכוון?

אבל אמר – 'אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס' – שכאשר יפגע בו

התורה, ללכת בדרך הממוצעת, בכל המדות וההנהגות. המרחק מן האמצע, לצד ימין, כמו מצד שמאל. הסברנו בס"ד שיש 'רחום', ויש 'רחמן'. מצד אחד ישנה רחמנות, ומאידך ישנה אכזריות. האדם צריך לילך בשביל הזהב, באמצע ממש. וזה נקרא שהוא 'רחום', כמו הקב"ה.

והבאנו כבר בשיעור ויחי את מ"ש הגרי"א שר – שהיה ראש הישיבה – על הנושא הזה, ומעניין שגם הוא מדבר כלפי צד נגדי. נראה כי בסביבה שלהם היה משוסמה ויכוח על דברי הרמב"ם בזה, האם לקבל זאת או שלא.

הם לא כתבו, מיהו הצד השני שנגדם, אבל רואים ששניהם עונים על אותה טענה.

עכ"פ נראה את הסגנון שלו. הוא אומר שהדבר לכאורה קשה, מניין זאת לרמב"ם? הרמב"ם אומר, שצריכים ללכת באמצע. והמקור שלו, כמו שכתוב 'זהלכת בדרכיו' – מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה חנון.

הקושיא על כך, הלא דרכי השלמות, למדין אנו מן הבורא ית', 'זהלכת בדרכיו' – מה הוא חנון אף אתה רחום, ורחמיו של השי"ת הלא בלי גבול המה. ואם האדם מוגבל באפשרותו, אבל במה שאפשר לו להגיע, איך יתכן למנעו מזה?

כנראה כוונתו למה שאנחנו אומרים בברכת מודים, הטוב כל כלו רחמין, המרחם כי לא תמו חסדיך. אין גבול לרחמי השם יתב'. וכעת אתה בא ואומר לאדם, אל תרחם יותר מדי. למה? הרי הקדוש ברוך הוא מרחם בלי גבול, א"כ גם אתה. למה אתה מונע אותו? זאת השאלה שהוא מביא.

אולי בשביל קושיא גדולה זאת – שימו לב, שהוא אומר כי זאת 'קושיא גדולה' – הרשו לעצמם חכמים אחדים לומר, כי מחכמי אומות העולם לקח הרמב"ם את הכלל הזה.

היו חכמים בדורו, או לפני דורו, בכל אופן הוא מתייחס אליהם, כמו הרב שר. אולי זהו מה שהיה קשה להם, ולכן אותם חכמים, כמובן מחכמי ישראל, חכמי התורה, שאמרו כי הרמב"ם לקח את זה מחכמי האומות. לדידהו, דברי הרמב"ם הללו, הם נלקחו מהפילוסופיה, מאריסטו, או מאפלטון, אינני יודע בדיוק מהיכן לקחו זאת,

עכ"פ זאת איננה תורת ה'. ככה הם אמרו. ולכן שללו והתנגדו לזה.

על כך הוא עונה, חס ושלום. אסור לומר כן. וכי יתכן שהרמב"ם לקח זאת מחכמי האומות?

כי לא כתב זה, בספר חכמה שכלית, אלא בספר הלכה בידי החזקה. ויש לו מקור בש"ס בבלי וירושלמי, כמו בשאר ההלכות של ספר זה.

בשלמא אם הרמב"ם היה כותב זאת בספר של חכמה שכלית – נראה שהוא רומז אל הספר מורה נבוכים – אזי ניתן להגיד כך, כי שם זה דברים של פילוסופיא. אבל הדבר כתוב בספר היד החזקה, זה 'תורה', זה 'הלכות'. אם כן בודאי יש לו מקור בש"ס.

וכעת הוא אומר, כי יש לו שתי תשובות על השאלות שלהם.

וזה לשונו, אלא ששתי תשובות יש על קושיא זו.

ראשית, גם ברחמי שמים – לפי ראות עיני האדם – יש גבול. אל תחשוב, שאין גבול לרחמי הקב"ה. יש להם גבול.

המדה הראשונה של י"ג מדות פירושה, קודם החטא. הרי כתוב ור"ה דף יז:], אני הוא לפני שיחטא, ואני הוא אחרי שיחטא. הרחמים הראשונים, הם לפני החטא. כל החסד של-בריאה עם האדם וגן עדן שלו, הכל קודם החטא הוא.

כיון שחטא אדם, כלתה כביכול מדת טובו זו, ואין זכות של קיום לבריאה וגם לאדם. רק אם הוא יחזור בתשובה. אחרי שחטא, האפשרות היא רק לחזור בתשובה. ואם הוא לא חזר בתשובה, אזי אין כבר רחמנות.

מדה שנייה של י"ג מדות היא, לאחר שיחטא ויעשה תשובה. ואם חטא אדם ולא עשה תשובה, כלתה כביכול גם מדה זו. וכן כל המדות, כל מדה יש לה אופן מיוחד בהנהגת השם עם בריותיו, שזהו הגבול לפי ראות עינינו. ארץ אפים הוא עד עשרה דורות, נוצר חסד עד אלפים דורות. זה לא בלי גבול. יש גבול.

נושא עון ופשע עד חטאה, זדונות נעשות לו כשגגות לא יותר [יומא דף לו:].

באופני גבולי המדות. וכפי התאמת המדה של 'רב חסד' עם מדת ה'אמת', התאמה זו מחייבת את האדם ללכת רק בדרך הממוצע, המשווה מדת החסד עם מדת האמת, והנותנת גבול וקצב גם למדת החסד עצמה.

הבנה זו בדרכי השם, היא המקור של 'הדרך הממוצע' של הרמב"ם, ורק בזה האופן מקיים האדם את המתווה של 'הלכת בדרכיו', כמבואר בהלכות דעות [פ"א הלכה ה'].

הערה מהקהל: אבל עכ"פ זה לא האמצע ממש? תשובת מרן שליט"א: יפה מאד. זאת הערה חשובה על דבריו. ומחזק את דברינו לקמן בס"ד שיש תשובה טובה יותר לקושיא הזו.

ובהמשך הוא אומר תשובה נוספת, והיא עוד יותר חידוש.

וזה לשונו, תשובה שנייה על קושיא הנ"ל היא, כי אף אם נאמר שמדותיו של הקב"ה הן הנהגה של רחמים בלי גבול – גם על הצד שאין גבול לרחמי ה' – גם אז היתה צריכה הנהגת האדם להיות באופן מוגבל, מפני שאדם הוא.

אסור לאדם לחיות כמלאך, אף אם זה היה אפשר לו. אסור לאדם לעמוד במדרגה של קדושה. מה שיש לו רשות בזה, היא הכניסה למדרגת קדושה, כדי שיוכשר בזה לרוח הקודש ונבואה, אבל לא לחיות כקדוש. אין האדם מזבח ומשכן, רק אדם, כמו שביארנו.

ולכן אסור לו להיות רחום בלי גבול. כי בלי גבול – סוג מלאכי הוא, לא סוג אנושי. האדם באשר הוא אדם, מדותיו מוגבלות הן. לא רק בגלל אי יכולתו להוציא לפועל מדות שאינן מוגבלות, אלא מפני שזה תנאי היצירה שלו.

זהו עניין שצריכים להסבירו, יש לו שם בספר מאמר מיוחד על זה, הנקרא 'מאמר תלמיד חכם' [ב']. אבל כיון שזהו עניין נוסף בפני עצמו, לא ניכנס כעת אל הנושא הזה. והרוצה, יעיין שם בפנים בדף צ"א.

*

בכל אופן, נראה לי שצריך להעיר על הדברים, ונלך לפי הסדר.

דבר ראשון, חושבני שהתשובה לשאלה שהעלה, היא יותר פשוטה, כמו שנבאר בס"ד לקמן.

ובהמשך הוא כותב בזה"ל, מלבד זה, יש גבול שני בחסדים של הנהגה העליונה, והוא האמת. כמו שביארנו מה שהקשה הגמ' בר"ה [דף י"ז], כתיב 'רב חסד', וכתיב 'אמת'. לכאורה זאת סתירה. הרי יש 'אמת', ויש 'רב חסד'.

ומתריץ – כך הגמרא שם מתרצת – בתחילה 'אמת', ולבסוף – כשרואה שאין העולם מתקיים במדת האמת – 'רב חסד'. דהיינו, בהתחלה לשפוט לפי האמת והיושר, בלי חסדים ורחמים, אלא אך ורק כפי שמגיע. אבל כיון שאין אפשרות, כי העולם לא יתקיים, אזי הוא 'רב חסד'.

דבר זה ידוע לנו מדברי חז"ל, אודות ראשית בריאת העולם, כי חשב הקב"ה לברוא את העולם במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים בה, שיתף לה מדת הרחמים (מובא ברש"י בראשית). ומגלה לנו הגמרא דבר זה, בסדר ההנהגה של כל השנה, כי הנהגת השם היא במדה של אמת. אך אם אין העולם יכול להתקיים במדה זו, נוהג השי"ת במדה של רב חסד.

כי לאחר שחטא האדם, מתהווה כעין סתירה משתי המדות האלה. האמת מחייבת לבער את החוטא, ורב חסד מחייב להחיות אותו ולהיטיב עמו. וקיום העולם, הוא כעין פשרה בין שתי מדות אלו, אבל לא פשרה של ויתור אלא פשרה של הלכה, שזהו כעין גבול בין שתי מדות אלו. כמו שהיה אצל אדה"ר לאחר החטא, שנשאר בחיים אך מחוץ לגן עדן, ובחיים של ארבעים קללות, ולסוף גם המות.

אדם הראשון חטא בעץ הדעת. נו, אז הקב"ה יבער אותו מן העולם, וזהו? ולא ישאר כלום? אמנם לכאורה ככה היה מגיע לו. אם נלך לפי מדת הדין, צריך להעניש אותו, ונגמר. אבל הקב"ה אומר, לא. אסלח לו, אבל הוא כבר לא ימשיך להיות בגן עדן. תצא מחוץ לגן עדן. תקבל ארבעים קללות, ובסופו יהיה מות. לא יחיה לעולם כמו שהיה אמור להיות. אם כן יוצא, שישנם גבולות לחסדים של הקב"ה. ישנן פשרות, והגדרות והלכות, איך לעשות את זה.

וא"כ כשאדם חייב להידמות לבוראו, צריך גם הוא להתנהג כפי מדות אלו, כלומר כפי הבנתו

אבל לגבי מה שהוא אומר בהתחלה, דהיינו ההוכחה שלו כלפי אותם תלמידי חכמים אשר טענו את הטענה הזאת, שהדבר אינו יכול להיות, ושאסור להגיד את זה, מכיון שהרמב"ם כתב זאת בספרו היד החזקה. לכאורה, וכי כל מה שכתוב ביד החזקה, התקבל על דעת כל חכמי ישראל? ישנם הרבה דברים ביד החזקה, שהם מתאימים רק לשיטת הרמב"ם עצמו בספרו מורה נבוכים. רק מי שאינו יודע, הוא לא מקשר בין הדברים.

זכורני שכבר כתב בעל אור שמח [בהקדמתו לספרו אור שמח על הרמב"ם], כל ספריו – של רמב"ם – מתחילתם ועד סופם, שפה אחת ודברים אחדים להם. הכל כתוב פה, בספר הזה. במשנה תורה. לא רואים. מי שאינו יודע, הוא לא מקשר. אבל כאשר בעלי התוספות, רבני צרפת, וכל אלה שהתנגדו לספרי הרמב"ם, שרצו לשרוף את הספרים שלו, הם אמרו כי את הספר מורה נבוכים, ואת ספר המדע, צריכים לבער אותם, כי ישנם בהם דברים שהם נגד התורה ונגד חז"ל. כך לפי הבנתם. הרי אפילו על העניין שהקב"ה אינו בעל גוף, הם התנגדו. נהיו מכך מחלוקות עצומות. ולכן על מה שהוא כתב, לגבי גיהנם וכו'. ועוד דברים, שלא היה נראה להם.

עד שהרמב"ן בא ויישב, הסביר ותירץ את הכל. והעמיד, טוב, אנחנו נניח את הספר מורה נבוכים בצד. משא"כ ספר המדע. הוא אמר, תגידו לי, מי חיבר הלכות תשובה? אף אחד. אין בשום מקום, הלכות תשובה מסודרות. הרמב"ם בנה בניינים, עולמות, וכי יכולים לזנוח את הספר הזה? כך כתב הרמב"ן באגרתו.

למרות שגם הרמב"ן עצמו לא מסכים עם הרמב"ם בהרבה דברים, בפרט בענייני סתרי תורה. הרמב"ן היה ההיפך. הוא ביקר את הרמב"ם, אבל לגופו של עניין, בלי 'לדקור' אותו עצמו. הוא אמר על שיטתו דברים קשים וחמורים, כגון למשל לגבי מה שהרמב"ם כתב בעניין המלאכים שנגלו לאברהם אבינו, השיב הרמב"ן כי הם אינם 'סתרי' תורה, אלא 'סותר' תורה. אבל בכל זאת, הוא הכשיר את ספרי הרמב"ם, רק שישנם דברים מסוימים שצריכים לסנן, ולא לקבל אותם. וכן הלאה.

א"כ הטענה הזאת שהתורת אברהם אומר, שאסור להגיד את זה מכיון שהרמב"ם כתב זאת ביד החזקה, לא נראה לי שזאת תשובה. החולקים לא ישתכנעו מן הטענה הזאת שהדבר כתוב ביד החזקה. לכן מסתבר צודק יותר ראשונה שיבה הרב אייזיק שר, שענה על הטענה הזאת בסגנון אחר. הוא אמר, שחלילה לחשוב כי הרמב"ם יפרש מצוה דאורייתא, על פי דברי חכמי האומות. זאת טענה שהיא יותר מתקבלת. אינני יודע האם הטענה הזאת תוריד להם לגמרי את הרוח מן המפרשים, אבל זאת כבר נשמעת טענה הרבה יותר חזקה. כי לדעת הרמב"ם בהקדמה לשמונה פרקים, צריכים לקבל את 'האמת' ממי שאמרה, אפילו מגוי, לכאורה זה ברתוקף אף בנ"ד.

לגופו של עניין, בודאי שצודק בעל 'תורת אברהם', כי הרמב"ם יש לו מקור בש"ס וכו' וכדלעיל. הוא פירש כך את דברי חז"ל. כי רואים אכן כך ברמב"ם בפירוש המשנה. כפי שדיברנו בזמנו [שיעור ויחי] על עניין הצומות, שהרמב"ם אומר כי זהו 'דרך המיצוע'. אמנם הדבר אינו כתוב שחור ע"ג לבן, אבל ככה הרמב"ם מפרש. א"כ זה לא גרע מכל סוגיא, כפי איך שהוא – הרמב"ם – מפרש אותה. הא חדא.

ותו, הרמב"ם בפירוש המשנה [הקדמה למסכת אבות, מהדורת מכון המאור דף תקל"ד] כותב כך, אם יהיה האדם שוקל את מעשיו תמיד, ומכוין אל המיצוע בהם, יהיה במדרגה הגבוהה ביותר שבמדרגות האדם, ובוה יתקרב אל ה' וישיג את טובו. וזו היא הדרך השלימה ביותר שבדרכי העבודה.

וכבר הזכירו חכמים את העניין הזה, ופירשו בו ואמרו [מו"ק ה' ע"ב וש"נ] כל השם אורחותיו, זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה, שנאמר [תהלים נ', כ"ג] ושם דרך אראנו בישע אלהים, אל תקרי ושם דרך אלא ושם דרך. וְשׁוּמָא, הוא השיעור וההערכה.

זהו העניין אשר פירשנו בכל הפרק הזה בדיוק עכ"ל. הוא כותב 'דרך המיצוע', ומביא את מאמר חז"ל הזה.

גם המאירי במו"ק שם, כותב כך. וזכורני כי גם החיד"א מעצמו התכוון לכך.

לְהַרְגוֹ בְּעֶרְמָה, מִעַם מִזְבְּחֵי תִקְחֶנּוּ לְמוֹת. וְעוֹד נֹאמֵר עָלָיו [דְּבָרִים י"ט, י"א–י"ג] וְכִי יִהְיֶה אִישׁ שֵׁנָא לְרַעְהוּ וְאַרְבַּ לּוֹ וְקָם עָלָיו וְגו', וְשָׁלְחוּ זִקְנֵי עִירוֹ וְלָקְחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם, וְנָתְנוּ אֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם וְמָת לֹא תַחֹס עֵינֶךָ עָלָיו וְגו'.

וְכֵן נֹאמֵר בְּאִיסוֹר הַרְחָמִים עַל הַמַּסִּית, וְאִפִּילוֹ הוּא בְנוֹ הָאֱהוּב עָלָיו בְּדֶרֶךְ הַטָּבַע [שם י"ג, ט'] וְלֹא תַחֲמוֹל וְלֹא תַכְסֶּה עָלָיו, כִּי הֵרוּג תִּהְיֶה נִפְשׁוֹ, וְיָדָךְ תִּהְיֶה בּוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ. וְעוֹד נֹאמֵר בְּאִיסוֹר הַרְחָמִים עַל מִי שֶׁצָּרִיךְ לְהַתְּאָכֹזר אֵלָיו [שם כ"ה, י"ב] וְקִצְתָּהּ אֶת כָּפָהּ, לֹא תַחֹס עֵינֶךָ. וְעוֹד חֲמוּדָה מְזִיחָה, מִצְוָתוֹ בְּעֵינָיו בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה, שֶׁאֵבִיו וְאִמּוֹ חַיִּיבִים לְהַבְיֹאוֹ בְּחֻזְקַת־הַיָּד, אֶל בֵּית הַדִּין לְהִיּוֹת מוֹצֵא לְהוֹרֵג [שם כ"א, י"ט] וְתִפְּשׂוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְגו'. אֲסוּר פֶּה לְרַחֵם.

וְאִם תִּתְּבוֹנֵן בְּסִפְרֵי הַנְּבִיאִים, תִּמְצָא כִּי נִקְטוּ רַחֲמֹנוֹת בְּמִקְוֵה, וְאֲכֻזָּרוֹת בְּמִקְוֵה וְכו'. הוּא מֵאֲרִיךְ עַל כֵּךְ.

וְאַחֲרֵי כֵךְ הוּא אֹמֵר, אֵךְ לְמָה אֲרַחֵיק עֵדוּתִי לְסִפְרֵי הַנְּבִיאִים, וְהִלָּא הָעֵיד ה' בְּתוֹרָתוֹ, שֶׁעַם הַיִּתּוֹת יִתְעַלֶּה רַחֲמוֹ וְחֲנוּן וְאֶרֶץ אֲפִים וְרַב חֶסֶד, וְתִיָּאֵר מֶה שֶׁתִּיָּאֵר בְּפִרְטֵי רַחֲמֵי, וְאִם בְּעֵינָיו רַחֲמֹנוֹת עַל יִשְׁמַעְאֵל – אִפִּילוֹ שֶׁהִקְבִּיחַ יוֹדַע, שֶׁבְּנֵי שֶׁל יִשְׁמַעְאֵל יַעֲשׂוּ צְרוּת רַבּוֹת וְרַעוּת לַעַם יִשְׂרָאֵל – כְּשֶׁבָכָה מְרֹב צִמְאוֹ, וּבִכְתָּה אִמּוֹ עָלָיו, [בְּרֵאשִׁית כ"א, י"ז] כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנֶּעֱר.

וּבְעֵינָיו שִׁמְעָתוֹ אֶל צַעֲקַת הַקּוֹרָא אֵלָיו בְּצֶר לּוֹ [שְׁמוֹת כ"ב, כ"ו] וְהָיָה כִּי יִצְעַק אֵלַי, וְשָׁמַעְתִּי כִּי חָנוּן אָנִי. וְאִם בְּלִשׁוֹן נְבִיאִי [יִשְׁעִיָּה נ"ז, ט"ו] מִרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשַׁכֵּן, וְאֶת דְּבָרֵי וְשִׁפְלֵי רוּחַ לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְלְהַחְיֹת לֵב נִדְּבָאִים. וְאִם נְבִיאִי [תְּהִלִּים ס"ט, ל"ד] כִּי שָׁמַע אֶל אֲבִיוֹנִים י"י, וְאֶת אֲסִירָיו לֹא בָּזָה. וּבְעֵינָיו נִינוּה אִם [יוֹנָה ד', י"א] וְאִנִּי לֹא אֲחֹס עַל נִינוּה הָעִיר הַגְּדוֹלָה, אֲשֶׁר יֵשׁ בָּהּ הִרְבֵּה מִשְׁתִּים עֹשֶׂה רַבּוֹ אָדָם, אֲשֶׁר לֹא יָדַע בֵּין יָמֵינוּ לְשִׁמְאָלוֹ, וּבִהְמָה רַבָּה. וְכוּלָּל מְכֻלָּם הַפְּסוּק שֶׁמַּעֲיֵד עָלָיו הִתְקַשׁ מִמַּצֵּב הַבְּרִיּוֹת [תְּהִלִּים קמ"ה, ט'] וְרַחֲמֵי עַל כָּל מַעֲשָׂיו.

וּמִצַּד שֵׁנִי, וְעַל אֵף כָּל אֱלֹהִים אִם בְּ–(תִיָּאֹר) תְּכֻנוֹתָיו הָאֲצִילִיּוֹת [שְׁמוֹת ל"ד, ז'] פֶּקֶד עוֹן

*

לְגוֹפּוֹ שֶׁל עֵינָיו, לְגַבִּי הַשְּׂאֵלָה לְמָה לְהַגְבִּיל אֶת הַרְחָמִים שֶׁל־אָדָם, לְלַכֵּת בְּאִמְצַע, חוֹשְׁבֵנִי בִּסְ"ד שֶׁהִתְשׁוּבָה יוֹתֵר פְּשׁוּטָה.

כְּבֵר בֶּן רַבִּינוֹ אֲבֵרָה בֶּן הַרְמַב"ם, בְּסִפְרֵי הַמַּסְפִּיק לְעוֹבְדֵי ה', וּמִבְּאֵר הַיֵּטֵב אֶת הָעֵינָיו, כְּפִי שֶׁהִבְאֵנוּ בְּשִׁיעוּר וִיגֵשׁ. כְּמוֹכֵן הֵם לֹא רָאוּ אוֹתוֹ, כִּי הִסְפֵּר לֹא נִדְפַס בְּזִמְנֵנו, אֲבָל רוֹאִים מִדְּבָרָיו כִּי זֶה עֵינָיו בְּהִיר. כְּבֵר אִמְרָנוּ בְּזִמְנֵנו, שִׁישְׁנוּ הַבְּדֵל. הַרְמַב"ם דִּיִּיק וְכָתֵב כִּי הַקְּב"ה 'רַחֲמוֹ', לֹא 'רַחֲמֵי'. רַחֲמֵי, זֶה יוֹתֵר מִדָּאִי. רַחֲמוֹ זֶה הָאִמְצַע, וְאֲכֻזָּרוֹת זֶה בְּצֶד הַשֵּׁנִי. יֵשׁ אֲכֻזָּרוֹת, יֵשׁ רַחֲמֹנוֹת, וְהָאִמְצַע זֶה רַחֲמוֹ. א"כ אִם כָּתוּב שֶׁהִקְבִּיחַ 'רַחֲמוֹ', פִּירוּשׁוֹ לְלַכֵּת בְּאִמְצַע.

אֹמֵר רַבִּינוֹ אֲבֵרָה בְּסִפְרֵי הַמַּסְפִּיק – יֵשׁ לוֹ פֶּרֶק מִיּוֹחַד בְּעֵינָיו הַרְחָמֹנוֹת, בְּמַהְדּוּרָא הַיִּשְׁנָה שֶׁנִּדְפְּסָה בְּשָׁנַת הַתְּשַׁכ"ה זֶה בְּדֶף ל"א, כִּי הִסְפֵּר יֵצֵא לְאוֹר בְּמַהְדּוּרָא חֲדָשָׁה – בְּזֶה הַלְשׁוֹן, הַמִּדָּה הַתְּרוּמִית הַזֹּאת, אֵין פִּירוּשָׁה שִׁיְהֵא הָאָדָם רַךְ לֵב וּמִתְרַשֵּׁם יוֹתֵר מִדָּאִי. יֵשְׁנָם אֲנָשִׁים, שֶׁהֵם מְאֹד רַכִּי לֵב. א"כ לִפִּי מֶה שֶׁאֲנַחֲנוּ לּוֹמְדִים עֲכָשִׁיו, הֵם צְרִיכִים לְעִבּוּד עַל עֲצָמָם, כִּי הִתְנַהֲגָה שֶׁלֹּא אֵינָנָה נְכוֹנָה. הֵם צְרִיכִים לְמַצּוֹא דְרָכִים, לְחַזֵּק אֶת לִיבָם.

וְהוּא מְבִיא דוּגְמָא, מִמֶּשׁ מַעֲנִינָתוֹ. כְּמוֹ הַנִּשְׁמִים וְדוּמִיָּה מְחֻלָּשִׁי הַנֶּפֶשׁ, שֶׁמִּקְצָתָם מִרַחֲמֵי אִפִּילוֹ עַל שְׁחִיטַת תְּרַנְגוּל וְכְדוּמָה.

יֵשְׁנָם אֲנָשִׁים, שֶׁקִּשְׁתָּה לָהֶם לְרֵאוֹת שְׁחִיטָה. כֹּאֵן אֵין הַמְדוּבֵר עֲלֵיהֶם. אֲלֹא עַל אָדָם שֶׁאֹמֵר, מִסְכֵּן הַתְּרַנְגוּל הַזֶּה שֶׁשְׁחָטוּ אוֹתוֹ. הַתּוֹרָה אֹמֶרֶת [דְּבָרִים י"ב, ט"ו] וְאֶכְלָתָ בָּשָׂר, א"כ מֶה אֵתָּה מִרְאֵה רַחֲמֹנוֹת? מִרַחֲמוֹ יוֹתֵר מִהִקְבִּיחַ? לָכֵן הוּא אֹמֵר, כִּי לֹא זֶה מֶה שֶׁצָּרִיךְ לְהִיּוֹת. אִזּוֹ מֶה כֵּן?

אֲלֹא שֶׁתִּהְיֶה הַנֶּפֶשׁ, נוֹטָה מִצַּד הָאֲכֻזָּרוֹת, אֶל צֶד הַרְחָמֹנוֹת וְרַכּוּת הַלֵּב. וְאִזּוֹ יִרְחַם (הָאָדָם) עַל מִי שֶׁטָּעוֹן רַחֲמִים, יַעֲזוֹר לְנוֹפֵל בְּצָרָה, וְיִצִּיל עֹשׂוֹק מִיָּד עוֹשְׁקוֹ, וְיִאֲכִיל רַעֲבִים וְיִלְבִּישׁ עֲרוּמִים וְכְדוּמָה.

וְיִמְנַע רַחֲמֵי, מִמִּי שֶׁצִּיּוּתָהּ הַתּוֹרָה לְהַתְּאָכֹזר אֵלָיו, כְּמוֹ שֶׁצִּיּוּה ה' יִתְעַלֶּה שֶׁלֹּא לְהִגֵּן עַל הַרוּצַח [שְׁמוֹת כ"א, י"ד] וְכִי יִזְדֹּא אִישׁ עַל רַעְהוּ

אבות על בנים ועל בני בנים. ואמר עבדו ושלוחו שנתעלה על ידו בהודיעו לו מדותיו הנעלות [דברים ד', כ"ד] כי יִי אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכֶלֶת הוּא, אֵל קָנָא. ואמר יהושע [יהושע כ"ד, י"ט-כ'] כי אֱלֹהִים קְדוֹשִׁים הוּא, אֵל קָנָא הוּא לֹא יִשָּׂא לְפָשַׁעְכֶם וּלְחַטֹּאתֵיכֶם. כי תַעֲזֹבוּ וגו'. ועוד כהנה וכהנה. ואמרו חז"ל בשבת הרחמנות [שבת דף קנ"א בשינוי לשון] כל מי שיש לו מדת הרחמנות, הקדוש ברוך הוא מרחם עליו. והוכיחו זאת ממאמר התורה [דברים ה', י"ג] וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֶיךָ וְהִרְפֶּיךָ.

אס"כ, זאת התשובה. זהו מה שהרמב"ם התכוון. זו תשובה יותר חלקה. אם היו רואים זאת, הם היו מודים, כי זה יותר מתיישב על הלב.

שאלה מהקהל: המפרשים מסבירים כי מה שנראה לנו לעיניים קנאות מצד השי"ת, הן רחמים, כי העונש שמגיע לו הוא בא מתוך רחמים. הקב"ה רחמן, רק שלפעמים צריך להכות את הרשע.

תשובת מרן שליט"א: דהיינו, המטרה בסוף היא לרחמים. בסדר. א"כ גם בני האדם צריכים להיות ככה. כתוב כי לגבי הקב"ה לא מתאים להגיד שהוא כועס, כי כעס שייך רק כלפי אדם, כשהוא חסראונים. כי כאשר איננו יודע מה לעשות אזי הוא מאבד שליטה ע"ע וכועס. אבל העניין הוא שגם אנחנו, אם אנחנו הורגים את גואל הדם, לא שיהיה מצד אכזריות, אלא מצד שיהיה לו תיקון וכו'. א"כ אדרבה, צריכים גם בזה להידבק במדותיו.

בירור דעת ספר החינוך, כדעת הרמב"ם בעניין דלעיל. והר"ן חולק.

חשבנו ואמרנו שהרמב"ם הוא יחידי, והנה ב"ה התברר לי כי ספר החינוך אומר כמוהו, וכדלקמן. בינתיים רק אותו מצאתי, שהולך בנ"ד בשיטת הרמב"ם. ולאידך גיסא, כי יש חולקים על הרמב"ם, מצד שהם לא מנו את זהלכת בדרכיו, כמו שהבאנו מהגאונים וכו' וכו'. א"כ בודאי שלשיטתם הדבר אינו מתאים. אבל עכ"פ במפורש, מישחו שאומר דלא כהרמב"ם, זהו הר"ן בדרשותיו. בלי להזכיר את הרמב"ם. הר"ן כותב בדרוש החמישי בזה"ל, מחשבות הלב, הן שורש העבודה והמרי. ומפני זה אמר,

מִכָּל מִשְׁמֵר נִצַּר לִבְךָ [משלי ד', כ"ג], כי להתפעלויות הנפשיות אשר שרשן ויסודן הלב, מבוא גדול בדביקות ה' יתברך והקורבה אליו. גם באותן התפעלויות – דהיינו כשאדם עושה דברים של רגש, והדבר מקרבו להקב"ה – אשר אין בהן מצוה, ולא עבירה. אפילו דברים שאינם ממש מצוות. והוא מביא בתורת משל, כ'שמחה' וה'עיצבון'. אין בזה מצוה, ולא עבירה.

הנה הוא אומר כך במפורש. והרי לפי הרמב"ם, אדרבה, ישנה 'מצוה מדאורייתא' להיות שמח כל הזמן. ואסור מדאורייתא להיות עצוב.

הר"ן הוסיף ואמר, כי למרות שזאת איננה מצוה, בכל זאת זהו 'מבוא גדול'. דהיינו זאת כמו הקדמה, מבוא, ובשלים בסוף תגיע לזה. זהו דבר טוב, ללכת בדרכים הללו.

ובהמשך הוא מביא, שהרי אמרו ז"ל [פסחים דף קי"ז ע"א], 'מזמור לדוד' – שאמר שירה, ואח"כ שרתה עליו רוח הקודש. ללמדך שאין נבואה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עיצבון, אלא מתוך שמחה, שנאמר [מלכים ב' ג', ט"ו] וַעֲתָה קָחוּ לִי מִנְגֵנָה, וְהָיָה כִּנְגֵן הַמִּנְגֵּן וְהָיָה עָלָיו (רוח) [יד] יְיָ. והנה הדביקות הגדול שיש בין האדם לבוראו היא השכינה, וצריך לזה הדביקות שיהיה התפעלות ליבי מכין אותו וכו'.

רואים שהיה פשוט לו, דלא כהרמב"ם.

ברם ספר החינוך כתב במפורש כדעת הרמב"ם, והוא מוסיף ומסיים בחידוש גדול, כנראה משלו. וזה לשונו [מצוה תרי"א], נצטוונו לעשות כל מעשינו בדרך הישר והטוב בכל כוחנו, ולהטות כל דברינו אשר בינינו ובין זולתנו על דרך החסד והרחמים וכו'. על זה נאמר [דברים כ"ח, ט] והלכת בדרכיו.

דינה – הדינים של מצוה – גם כן קצרים. עניינה הוא דרך כלל, שיבחר לו האדם בכל ענייניו ובכל מעשיו, בין באכילה בין בשתייה, בין במשא ומתן בין בדברי תורה, בין בתפילה בין בשיחה, ובכל דבר, הדרך הטובה והממוצעת, ולא יתרחק אל הקצוות לעולם.

הוא לא מזכיר אמנם שמחה, כי בלאו הכי הוא לא פירט שום מדה, כגון כעס, קמצנות, גאווה וכו'. אדרבה נקט באופן כולל מאד, וממילא מובן שהכל בכלל, גם שמחה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

אולם לכאורה, אולי הוא אינו כ"כ 'חבר' גדול, כי ספר החינוך כמעט תמיד הולך בדעת הרמב"ם. כל מנין המצוות שלו, זה כפי שיטת הרמב"ם.

ברם צריכים לדעת, כי הדבר איננו 'כלל'. ישנם מקומות, שהוא לא הולך בהם כמו הרמב"ם.

בהקדמה של ספר החינוך שבהוצאת מכון ירושלם, ישנו מבוא חשוב של ידידנו הרב הגאון דוד מצגר – היכרתי אותו בזמנו בירושלים עיקרית – והוא מדגיש את הנקודה הזאת, וכתב בזה"ל, ראוי לציין שהמחבר העדיף את שיטת הרמב"ם במניין המצוות, אף במקום שדעתו נוטה לדעת הרמב"ן. והוא עצמו הסביר [במצוה קל"ח], למה הוא הלך כמו הרמב"ם. מדרך חשבון הרמב"ם לא נִטָּה. ואם יש איזה קושי, נתלה הקושי בנו וכו'.

אבל הוא אומר, כי בדברים שאינם נוגעים למניין המצוות, יש שהוא מעדיף את דברי הרמב"ן. ופעמים שהוא חולק בדיון על הרמב"ם.

אם כן, יש לו – לספר החינוך – משקל. הוא לא הלך אחרי הרמב"ם, בעצימת עיניים. לא כל מה שהרמב"ם כתב, הוא תמיד קיבל. לכן בנ"ד שהוא מסכים לדבריו, הדבר מוסיף לכך תוקף.

תשובה לשאלה כיצד רבינו הקדוש לא ריחם על העגל שהובל לשחיטה, אלא אמר לו 'זיל, כי לכך נוצרת'.

לגבי מה שדיברנו בעניין הרחמנות, 'זרחמי על כל מעשיו', אמרנו שלא יהא לאדם צער על כך ששוחטים תרנגול וכו'.

לכאורה הדבר נסתר מן הגמרא במסכת בבא מציעא [דף פ"ה ע"א] שם כתוב לגבי רבינו הקדוש בזה"ל, 'הוא עגלא, דהו קא ממטו ליה לשחיטה. אזל (תליא) [תלייה] לרישיה בכנפיה דרבי, וקא בכי. העגל הרגיש, הוא הבין שלוקחים אותו לשחיטה. אולי בשביל זה, כאשר שוחטים בהמות, משתדלים שהן לא יראו שחיטות קודמות. העגל הזה, ידע שהוא מובל לשחיטה, לכן הלך ונכנס תחת הכנפיים של רבי, תחת המעיל שלו, הטלית שלו, והיה בוכה, שיציל אותו.

אמר ליה, זיל, לכך נוצרת. אמרי, הואיל ולא קא מרחם, ליתו עליה יסורין. כתוב שם, כי היסורים של רבי, על ידי מעשה באו.

דרך אגב, שלא תהיה טעות. אין הכוונה להיות פשרן בהלכות ובדקדוקיהם. להיות "מזרחניק". אין המדובר כאן על הלכות, או השקפות, אלא רק על מדות, כגון כעס, רחמנות, ענוה, וכדומה. אבל לגבי הלכות, כבר דיברנו בס"ד בזמנו [בשיעור ואתחנן התשפ"ה], והבאנו את דברי החזון איש, כי אדרבה שם צריכים ללכת בצורה קיצונית. אף כי להשליט את זה, ואיך להנהיג זאת, זהו נכנס כבר לעניין של מדות. אולם בסך הכל, אין עצה ואין תבונה לנגד י"י. ואחז"ל שכל האומר כי הקב"ה נִתְּרָן, יוותרו חייו. רח"ל.

ראיתי כתוב שהחפץ חיים זצוק"ל, בשביל להציל מישו מהחינוך של 'מזרחי', הורה להתיר לחלל שבת. כמו שמובא בשולחן ערוך [סימן ש"ו סעיף י"ד], לגבי מי שח"ו גזרו על בתו להוציאה לתרבות רעה. וע"ע ש"ע המקוצר סי' ע"א הערה י"ז.

ובהמשך הוא – ספר החינוך – מביא ג"כ כראיה, את המאמר הזה שהבאנו מקודם, בעניין הפסוק 'ושם דרך'.

אבל הוא מסיים בחידוש גדול, המרגיע את רוחנו, ומיישב את דעתנו.

כי לכאורה יוצא, שהדבר אולי ח"ו יביא לנו קצת חלישות הדעת, מפני שעוברים על העניין הזה הרבה פעמים. אדם שאיננו שמח, אדם אשר עושה דברים רבים שלא בדרך הממוצעת, אזי חס ושלום הוא עובר עבירות רבות. בעזיה"ת עוד נדבר על כך, יותר מפורט. וגם בעשיית המצוות, נניח שאדם עשה מצוה בלי לשמח. התעטף בטלית והניח תפילין, קרא ק"ש והתפלל את כל התפילה, אבל הוא לא שמח. אז מה? וכי אכן הוא עבר?

בא ספר החינוך, ומלמד אותנו דבר חידוש גדול בסוף. אינני יודע מניין לו, אבל ככה הוא כותב. וז"ל, והעובר על זה, ואינו משתדל להישיר דרכיו ולכבוש יצרו ולתקן מחשבותיו לאהבת האל, ולקיים המצוה הזאת, ביטל עשה זה.

אתה צריך להשתדל, לפעול בכיוון הזה. כי אם אינך הולך בכיוון הזה, אזי אתה עובר. הוא לא אומר, לגבי מי שלא עשה את זה, שהוא עשה ההיפך.

בכל אופן, מצאנו חבר לרמב"ם.

רואים לכאורה, שצריכים לרחם על העגל, שלא ישחטו אותו.

ישנן כמה תשובות לשאלה הזאת. אולי הדבר הראשון, שאני הכא שמדובר שהעגל בא אצלו והיה בוכה, מבקש, מסכן. וישנם ספרים שכתבו בזה, שהעגל הזה היה גלגול אדם. לא סתם, אלא הוא בא לתקן וכו'.

בכל אופן, מהרש"א אומר פה דבר מעניין בזה"ל, שאמר – רבי – (לעגלה) [לעגלה] דהו קא ממטי ליה לשחיטה, לכך נוצרת, דזה ממדת אכזריות. שהעגל הוא מובחר שבמיני, ועגל בן יומו קרי שור, ורוב עגלים לאו להכי קיימי, אלא רובן לרדיא קיימי, כדאמרינן בר"פ הפרה.

ככה היה בזמנם, רוב העגלים היו לחרישה, לכן זאת היתה אכזריות לשחוט אותו. לא כמו היום ששוחטים כמעט את כל העגלים, כי לא צריכים אותה לחרישה. יש טרקטורים וכו'.

ולא אמרו אלא 'סוף בהמה לשחיטה', דהיינו בסופה, אבל בתחילתה לרדיא קיימי.

מה שכתוב בגמרא בברכות [דף יז.] 'סוף בהמה לשחיטה', יש לדייק ש'סוף' בהמה היא לשחיטה, אבל לא ההתחלה. עוד כמה שנים, לבסוף הוא ישחט. אולם בינתיים, יש לו זכות לחיות.

וע"כ אמרי, ליתו עליה יסורין, דגם סוף אדם למות בזמניה, ולא בתחילתו, אלא דיסורין ממרקין. מדה כנגד מדה.

מי שיעיין בספרים, יראה עוד כמה וכמה תשובות לשאלה הזאת, כגון השל"ה, והבן יהודע, והיעב"ץ. עכ"פ לענייננו זה מספיק.

הערות למ"ש בספר 'בעצתך תנחני' בעניין השמחה, והדוגמאות שהביא מן המחנכים ילדיהם בכפייה.

ישנו ספר חדש חשוב, בשנים האחרונות, בשם 'בעצתך תנחני' – הדבר בזכות ידידנו הרב אבישי ב"ר אלינן מהאצרי הי"ו, אשר השאיל לי אותו – מחבר הספר הוא ת"ח חשוב, גברא רבא, מעיר התורה מודיעין עילית ת"ו. בספר הזה, הוא מציג את המצב של דורנו, את מצב עולם התורה, ללא כחל וללא שרק, עם כל המצוקות הנפשיות והרוחניות. יש לו הסכמות ממשגיחים וראשי ישיבות, כגון פוניבז' וגרודנא. גדולים בעולם התורה.

ברם בנושא הזה של-שמחה, חושבני כי קצת הגזים וחרג. יש לו כמה פרקים על העניין הזה, והוא מביא [בכרך א', דף 67], שני סיפורים. וזה לשונו, "מעשה כפוי – שנוא".

ר' מנחם, אב למשפחה גדולה, יהודי נכבד בגיל העמידה, אינו מסוגל בשום אופן לאכול תפוחים. הוא אוכל בשמחה לחם יבש, וירקות חיים הינם חלק מתפריטו הקבוע, אבל הוא לא מצליח להכניס לפיו את הפרי העגלגל והמתוק הזה. מדוע?

כי בילדותו, אמו דרשה ממנו כל היום שיאכל תפוחים. "אתה חייב לאכול תפוח", זה היה המשפט שהוא שמע יותר מכל.

היא דאגה יותר מדאי לבריאות שלו, משום מה. אתה חייב לאכול תפוחדעץ. על אפו ועל חמתו היה צריך לאכול תפוחים.

וזהו התוצאה, הוא פיתח סלידה מתפוחים.

סיפור אחר.

ש' אם בישראל, ועקרת בית למופת, לא מסוגלת בשום אופן לקפל כביסה. היא יכולה להדיח הררי כלים, לשטוף את רצפת ביתה שלש פעמים בשבוע, והיא עושה זאת בשמחה. אבל קיפול כביסה, גורם לה לתסכול.

הסיבה לכך, כי בילדותה היה זה התפקיד הקבוע והכפוי שלה כל יום.

פעולות רבות שאנו עושים מתוך רצון וחשק, כאשר הן נכפות עלינו, הן מאבדות את טעמן.

שני הסיפורים הנ"ל, שהם, דרך אגב, לקוחים מהמציאות, מהווים רק דוגמא למציאות מוכרת. תנסו פעם לצוות על הילד שלכם, לשחק במשחק שהוא אוהב. תצוו עליו באופן חד משמעי לשחק מיד, תוך איום בעונש אם הוא יעז לא לשחק. הייתי נוכח פעם בניסוי כזה. הילד שיחק כמי שכפאו שד, במשחק שעד אותו רגע היה חביב עליו ביותר.

ההיגיון בזה פשוט.

אדם אוהב להרגיש את עצמו עושה, בוחר. כך הוא מביא את עצמו לידי מימוש. כאשר המעשים שלו אינם בבחירתו, אלא מונחתים עליו בהחלטה מגבוה, הוא מאבד את הטעם בהם. יתירה מזו, הוא מפתח סלידה מהם, כי

מתוכנו פנימה. אנו חשים שאין אופציה כזו לא לקיים מצוות, כי כך אנחנו חיים. לא בגלל שמשהו מכריח אותנו.

ממש כפי שאין אופציה לא לגדל את הילדים. איך ניתן לחוש סיפוק מתפילת מעריב, אם אנחנו יודעים שאין מציאות כזו לא להתפלל מעריב?

המציאות היא, שבעלי תשובה בתחילת דרכם – הוא מביא ראיה מבעלי תשובה, תראו אותם איך הם מתלהבים כאשר הם חוזרים בתשובה – עובדים את ה' בשמחה ובהתרגשות, מתפעמים מכל מצוה, ומתמלאים רגשי קודש מכל תפילה שהם זוכים להתפלל. הם משליכים מעל עצמם את הבלי העולם הזה, ומתלהטים בלימוד התורה באופן מעורר קנאה.

לאחר כמה שנים, הם מתרגלים למערכת, ואז גם הם סובלים מהבעיות הנ"ל. אבל בתחילת דרכם, זוהי התמונה.

מדוע הם מרגישים כך, ואנו לא?

פשוט מאוד. הם מרגישים בכל פעולה בחירה, הם הרי יכלו כביכול (– וזו טעות, כמובן) להישאר חילונים, והם החליטו לעבוד את ה'. אין להם תחושת כפייה חיצונית, ועל אחת כמה וכמה שאין להם תחושת כפייה פנימית. כל תפילה שהם מתפללים, באה מהחלטה שלהם, וכל שמירת שבת היא התעלות מעל נסיון. הם נהנים מתפילת שמונה עשרה, כפי שאנחנו נהנים מלסיים מסכת, משום שהם רואים בזה גדלות.

למה הם הרגישו ככה? כי בהתחלה הדבר היה אצלם בתורת בחירה. הם יכלו כביכול להישאר חילונים. כך הם חושבים, שיכלו להישאר חילונים.

אם כן עלינו לברר מה ניתן לעשות כדי לחוש בחירה בשמירתנו את המצוות. הרי לכאורה האמת היא שאיננו בוחרים אם לקיים את המצוות אלא כפויים לזה, הן מצד עונשי הגיהנם, והן מצד שהוטבע בנו עמוק עמוק שאין אופציה כזו לעבור חלילה על רצון ה'. כיצד ניתן לחוש את הסיפוק והרוממות שבבחירה?

*

הוא רואה בהם ביטוי לחולשתו וחוסר האונים שלו.

איך ניתן ליהנות מעבודת ה'?

הדברים הנ"ל הינם פשוטים וברורים, מוכרים לנו היטב מן המציאות. ועתה עומדת בפנינו שאלה לא פשוטה.

אנחנו חייבים לעבוד את ה' ולעשות רצונו, אנחנו כפויים לכך, כי אם חלילה לא נעשה כך מצפים לנו יסורי גיהנם קשים משאול. אנחנו חייבים לקום לתפילה לפני זמן קרית שמע, להתפלל בציבור, ללמוד, לחנך את ילדינו לתורה ומצוות, לא לדבר לשון הרע, ולהניח תפילין. אם כן כיצד נרגיש שמחה ורצון במה שאנחנו עושים? הרי אנחנו כפויים לזה?

כך הוא שואל.

הערה מהקהל: לא כופים, אלא 'סוגה בשושנים'. תגובת מרן שליט"א: מה אתה מתכוון? למדרש שאומר שהוא הופך את פניו לצד השני, כשאשתו אומרת לו שושנה אדומה ראיתי? או שאתה מתכוון אולי למשהו אחר. זאת גמרא בסנהדרין דף ל"ז ע"א.

המשך ההערה מהקהל: שאם אדם לא רוצה לשמוע, אז הגדר זה משושנים, הוא לא חייב. כמו שפירש רש"י שם במס' סנהדרין, גדורה בשושנים. כלומר, באזהרה קלה ובהבדלה מועטת, הם נפרשין מן העבירה, וא"צ גדר אבנים להפסיקן. שאפי' אין רחוקין מן העבירה, אלא גדר שושנים מפסיק ביניהם, לא יפרצו בה פרצות הגדר ע"כ.

תגובת מרן שליט"א: לא נראה לי שקשור הדבר לענייננו. מה הפירוש, לא חייב? אם הוא לא יתפלל, אם לא יקרא קרית שמע, הוא יודע שיהיה לו גיהנם.

המשך ההערה מהקהל: זה לא כפייה, כמו שכפאו שד.

תגובת מרן שליט"א: טוב. אולי אתה מתכוון למה שברצוני להגיד בהמשך.

ובהמשך הוא – בס' בעצתך תנחני – כותב כך, יתירה מזו, אנו כפויים לזה, לא רק מבחינה חיצונית. כלומר, הפחד מענשי שמים, אלא גם

והוא מאריך לענות על השאלה הזאת. אבל חושבני כי מה שהוא כותב אח"כ, הוא יותר חמור.

וזה לשונו [בדף 79], "חייבים לשמוח!"

נדמה שהבעיא הזו מתבטאת באופן הקיצוני ביותר, במצות השמחה בעבודת ה'. רגש השמחה נעלם לחלוטין כאשר האדם חש במשהו של כפייה. ננסה לדמיין אם צועקת על בנה הקטן, "תשמח שנתתי לך ארוחת צהרים! אם אני לא רואה שאתה שמח – תקבל עונש". אם לא שהמחזה הזה מעורר רחמים, הוא מעורר גיחוך.

אם כן ברור איפוא שהדרך להגיע לשמחה בעבודת ה' אינה על ידי ציטוט הפסוק מפרשת התוכחה [דברים כ"ח, ל"ז] תחת אשר לא עבדת את יי' אלהיך בשמחה, וקריאתו בניגון איכה ובקול בוכים. אלא בעבודה פנימית.

לפי עניות דעתי, הוא קצת הגזים פה, להציג זאת כמו דבר מגוחך. אינני יודע, האם רצוי להציג זאת כך, שזה נותן טעם לפגם. נראה לי שאסור. בפרט שבתורה הדבר אינו כתוב בתורת אזהרה וצייוו, פסוק זה איננו המקור היחידי לעיקר העניין, אלא בא רק בכדי להסביר את עונש הגלות, למה היא באה. במצוה בעצמה, זה לא כתוב. אמנם כתוב במקומות אחרים, אבל לא בסגנון כזה.

שאלה מהקהל: היכן?

תשובת מרן שליט"א: כגון [תהלים ק', ב'] עבדו את יי' בשמחה. את הפסוק הזה צריך לצטט. או את דברי הרמב"ם באמצע פרק ט' מהלכות תשובה.

בכל אופן, אינני חושב שהדבר נכון. הדוגמאות שהוא נתן, אינן דומות לנ"ד. זה לא כמו ההוא שהכריחו אותו לאכול תפוחים, או כמו אותה שהכריחו אותה לקפל כביסה. כי אצלם, העונש הוא מידי. אם לא יאכל תפוח, הוא יקבל סטירה. אבל אנחנו, וכי אדם שלא הניח תפילין, שורפים אותו באותו יום בגיהנם? זאת אמונה, אנחנו מאמינים שבעתיד הדבר יהיה ככה. לא כופים אותנו. העונש אינו מידי. משא"כ אותו הילד, מענישים אותו. הוא יקבל מכות. או עונש אחר. הוא יסבול.

אנחנו מאמינים בני מאמינים. וישנם בעולם גויים ורשעים, אנחנו יודעים שישנם כאלה, שהם אינם מתפללים ולא מניחים תפילין, ולא שומרי שבת וכו'. אבל זאת החלטה שלהם. זאת כן הבחירה שלנו. החלטתנו.

חושבני, שלא היה רצוי להציג את העניין בצורה כזאת.

שאלה מהקהל: לא הבנתי את קושיית הרב שליט"א?

תגובת מרן שליט"א: שזה לא דומה. הוא מדמה את עניין אותו שפיתח סלידה מתפוחי-עץ בגלל שהכריחו אותו בילדותו לאכול תפוחים, ואותה שלא יכולה לקפל כביסה בגלל שבילדותה הכריחו אותה לקפל, אבל שם העונש היה מידי. אולם אצלנו, הגיהנם איננו עונש מידי. אכן אנחנו מאמינים שיהיה כך, בעונש הזה. בכל מקרה זה רחוק, א"כ זאת כן בחירה שלנו. הוא אומר שזאת לא בחירה, אבל זאת כן בחירה. יש לנו כן בחירה בזה. אנחנו עושים זאת מתוך אמונה, מתוך בחירה. זה לא כמו הסיפורים הללו. אי אפשר להשוות. תחשבו על זה.

שאלה מהקהל: אבל במצוות יש עניין של שכר או עונש. אם הוא יקיים הוא יקבל שכר, אם הוא לא יקיים הוא יקבל עונש.

תגובת מרן שליט"א: אבל מתי הוא יקבל את השכר? אחרי מאה ועשרים. אבל כאן, הם מקבלים את השכר והעונש מיד, בתוך שתי דקות. אם היה מצב כזה, שאדם אשר חילל שבת יקבל מיד דום לב, או מחלה קשה, אזי אין הכי נמי. בזה היית צודק, כי אז כאילו כפו אותו, מכריחים אותו.

שאלה מהקהל: את התפוח הוא חייב לאכול, אבל פה הוא לא חייב לעשות את המצווה. התורה אומרת לו ככה, ועליו להחליט האם הוא רוצה כך, או שהוא רוצה אחרת. הוא זה שבחר. תגובת מרן שליט"א: נכון. הוא לא מאולץ.

שאלה מהקהל: אבל שואלים, איך זוכים להגיע לשמחה.

תגובת מרן שליט"א: כן. שאלה טובה ונחוצה מאד. בעזרת השם, אנחנו עדיין לא גמרנו את הנושא... 'ארוכה מארץ מדה'. אי אפשר את כל התורה כולה על רגל אחת. בעזה"ת יהיו על כך

שערי יצחק – השיעור השבועי

את הנוסח כאן בסוף החוברת, בתוספת הביאורים, כדי שיהא מצוי בהישגיד. האשכנזים לא הכירו את התפילה הזאת, והתפעלו מאד ממנה. וגם הרבנים הספרדים שהיו שם, כגון הגר"מ צדקה שליט"א, והגר"ר יעקב עדס שליט"א, השתתפו ברגש רב, או היטו אוזן.

כמורכב, בעבר כולם לא הבינו את שורש העניין הזה, מה הפירוש 'בשם עשר, חמש, עשר, חמש'? אכן, זהו שם הוי"ה ברוך הוא. זה כולם יודעים, שעשר זה יו"ד, וה"א זה חמש וכו'. אבל לא הבינו, מה מסתתר מאחורי זה. אפילו אותם שאמרו את התפילה הזאת.

כשהייתי בכינוס הנז"ל בירושלם עיקו"ת, אמר לי הגרב"צ מוצפי שליט"א, כן, אנחנו כבר ששים שנה אומרים את התפילה הזאת, ואנחנו יודעים שהיא מחכמי תימן. הוא חשב שזה מהרש"ש, רבי שלום שרעבי, ככה הם הדפיסו, ופתאום הוא ראה שכתבנו שזה מיוסד ע"י כמהר"ר שלום שבזי, הדבר היה לו חידוש.

אבל מהו עניין המספרים הללו? מה הדבר אומר? אף אחד לא הבין. וגם אנחנו לא ידענו בעבר, למה להגיד זאת במספרים?

ברוך השם, פענחנו את הסוד בסייעתא דשמיא, גיליתי זאת בכתב יד מחכמי תימן, בג'נז'ים. התגלה הסוד, כי ישנו כאן דבר הפלא ופלא. הגימטריא שלמלים 'עשר, חמש, שש, חמש', היא אלף שמונה מאות ששים ושבע. והפסוק עוצו עצה ותופר וגו', הוא ג"כ באותה הגימטריא. אם עושים עוצו, מלא וא"ו. בגימטריאות עושים גם לפי כתיב מלא. אפילו 'ציצית', אלה שעושים חשבון של תרי"ג, הם עושים זאת מלא. לא הולכים לפי איך שזה כתוב, אלא כפי איך שהיה אמור להיות כתוב.

א"כ זאת הפעולה שלעניין הזה. זה סוד העניין, כי הדברים מכוונים. 'בשם עשר, חמש, שש, חמש' – עוצו עצה ותופר וגו'. מתפללים שהקב"ה יפר עצתם, ויבלבל מחשבותם. להפר היינו לפורר, את מה שהם מייעצים עלינו לרעה.

בעבר היינו עושים זאת על שונאינו שמבחוץ, ואותם הכללנו רק ברמז, במלה 'כל'. תופר עצת 'כל' אויבינו. לרבות אותם שם. אבל עכשיו בעיקר, הם הבעיא. אם כי, נכוון גם על כולם. גם

תשובות בהמשך. ובקצרה, התשובה הראשונה והיסודית היא, שצריך להיות אמונה חזקה, וביטחון חזק. כי אדם אשר מאמין אמונה, אומן, זהו מה שעושה אותו מאושר שזכה לעשות רצון ה', שזכה לקיים את המצוה וכו'. להיות מחובר עם קבה"ו. צריך קודם לחזק הרבה את האמונה וביטחון, שהדבר ברור לו כשמש בצהריים. לדמיין זאת. אבל זה לא מספיק, אלא רק אחרי כמה וכמה הקדמות. בעזרת הי"ת בהמשך נפרט ונביא דוגמאות. פשוט הזמן קצר, והמלאכה מרובה.

חשיבות אמירת התפילה להפרת עצה שייסד מהר"ש שבזי זיע"א, להפר עצת הקמים כיום על עולם הישיבות, ולביטול גזירת הגיוס. והמעשה הנפלא שפעל גאון עוזנו ותפארתנו מהרי"ץ זיע"א בכח תפילה זו.

נספחים – א' דברים בעצרת נגד הגיוס, שנערכה השבוע בירושלם תובב"א.

ב' לשאלת רבים אודות הפולמוס על חוק הגיוס.

ג' נוסח הפרת עצה, בתוספת ביאורים.

יש לנו כאן בדפים, את העניין של 'הפרת עצה', בעזרת ה' אנחנו נאמר תפילה זו בסיום השיעור, בתרועה וקול שופר. נא לחלק לכולם.

לצערינו, בעוונותינו הרבים, השלטון בדורנו הוא של ערב-רב, נחשים ועקרבים, כפי שכתוב ברעיא מהימנא שבזוהר הקדוש פ' כי תצא [דף רע"ט עמוד א'], 'עקרין מלי דאורייתא ומלי דרבנן'.

קם עלינו היום יעוץ משפטי, וצריכים להפר את 'עצתם'. ויש גם את הבג"ץ. בשנים האחרונות כאשר אנחנו אומרים בפורים, 'ארור המן', אנחנו מתכוונים עליהם. למה? כי זאת אותה הגימטריא. 'ארור המן' זה בדיוק 'ארור בג"ץ'... אותו החשבון. זהו השורש שלרשע.

בעבר, את התפילות האלה של הפרת עצה, אמרנו להינצל מאויבינו שמבחוץ. ועכשיו אנחנו נאלצים לאמרם כלפי אויבינו שמבפנים. אחינו התועים. מי היה מאמין שיגיע יום כזה. לכן אמרנו זאת בכינוס שנערך השבוע בירושלם עיקו"ת, ליל רביעי י"ח טבת, כנגד גזירת הגיוס. מי שירצה יכול לקחת את זה.

עורר אותי ידידי הרב הלברשטאם יצ"ו, שצריך להגיד את התפילה הזאת בכל יום. לכן צירפתי

מבפנים, גם מבחוץ. אבל מה שחשוב לנו כעת, זהו הנושא הזה.

ראיתי בשו"ת מים חיים, שהסביר את מה שאומרים באשמורות בפיסקת רחמים ביקשנו ממך וכו', אנא הסר ממנו ומבתינו ומבתי עמך כל בית ישראל בכל מקום שהם, דבר וחרב ורעב וכו' ואויב וצר מעמך. בפשטות מבינים, שתסלק כל צר מעל עמך. אבל הוא מביא פירוש כי 'וצר מעמך' היינו, אלה הצרים שמתוכנו. אלה שבכל הדורות היו בעייתיים. כגון מוסרים לשלטונות וכו'.

לכן צריכים להתפלל עליהם. בפרט עכשיו, שזהו כבר עניין חמור מאוד, צריכים להתפלל שהקדוש ברוך הוא יפר עצתם, כי רק הוא יתב' יודע איך לבלבל ולהפר את כל העצות שלהם.

בעוונותינו רבים, מקום המשפט שמה הרשע [קהלת ג', ט"ז]. הדבר מפליא. מתקיים מה שכתוב בזוהר הקדוש שם בפרשת כי תצא, 'רשעים, דיינין לשקרא'. שופטים שקר. ממש לא מובן. איך? איזה חוסר בושה? רואים הכל שזה שקר, שקרים גלויים, והכל מתוך נגיעות, ואעפ"כ הם אינם מתביישים.

זהו מה שכתוב במשנה במסכת סוטה [פרק ט' משנה ט"ז], בעיקבות משיחא, חוצפא יסגי. וכן מה שכתוב [שם], 'ראי חטא ימאסו', 'וסר מרע משתולל'. הכל מתקיים כיום. בחורי ישיבות הקד', מבזים ושמים בכלא. השם ירחם.

בכל אופן, בכינוס שנערך בירושלם, היה לחץ גדול מבחינת הזמן, והיתה גם אי הבנה, ולכן הדבר לא נעשה כפי שצריך. אם היינו מתכוונים לכך מראש, היה צריך לעשות כי אלה אשר תוקעים בשופרות, שיהיו על יד הבמה. אבל הרעיון הזה לא עלה לי רק ממש ערב לפני כן, לכן לא יצא להתכונן לכך כראוי. אבל צריכים ללמוד לקח, לפעמים אחרות, לעניינים דומים, שהדבר יהיה בצורה רשמית, באופן מסודר, שיגרום התעוררות גדולה, בעצמה גבוהה.

בזמנו דיברתי בשיעור [וירא התשפ"ו], אמרתי כשהיה הכינוס הקודם בירושלם, ואמרו שהביאו מכל העדות, מכל החוגים, אבל את התימנים הם שכחו. כאילו אינם קיימים.

היחידים שהתייחסו למה שכתבתי אז, אלו רק הם, אלה שאירגנו את הכינוס הזה שנערך בשבוע שעבר בירושלם, אלה תלמידים של הג"ר משה צדקה שליט"א, ראש ישיבת פורת יוסף. כבר לפני כמה חדשים, להם הכי כאב הדבר. אף על פי שהם ספרדים, בכל זאת, הם לקחו את זה לתשומת לב. ואני באתי עכשיו לכינוס רק בתנאי מראש, שתהיה האפשרות לעשות את ההפרת עצה. אמרתי להם, כי הדבר הפוך, אתם אינכם עושים שום חידוש. מה אתם אומרים? שמע ישראל וגו', קבלת עול מלכות שמים, י"י הוא האלהים. טוב מאד. ברם אלו דברים פשוטים ונדושים. צריך שיהיה משהו חידוש, שיעורר את הלבבות.

כפי שאמרתי, אפשר לקחת את הדף של הפרת עצה, כל מי שיש לו תועלת מזה, ולהגיד זאת מתי שאפשר. ובפרט, הדבר מתאים במוצאי שבת. הרי אומרים בתפילה לפני ההבדלה בזה"ל, וכל היועץ עלינו ועל עמך בית ישראל עצה שאינה טובה ומחשבה שאינה טובה, בין שהוא בן ברית ובין שאינו בן ברית, למען שמך, גדעו, נתצו, בלבלו וכו', הפר עצתו וקלקל מחשבתו וכו', וכתוב עוצו עצה ותופר וגו'. הדבר מתאים, ויכול להשתלב עם העניין הזה.

שאלה מהקהל: אדם יחיד בבית, יכול לומר זאת?

תשובת מרן שליט"א: כן. לא צריך עשרה, ולא צריך פתיחת ההיכל, ולא שופר. זאת תפילה. ידוע לי, שישנם כאלה שנוהגים ככה, עושים זאת בקביעות. אינני יודע, אולי הם נהגו כך מקדמת דנא. ישנן כאלה משפחות. אבל לכל הפחות, לומר את הנוסח הזה כאשר הדבר עומד על הפרק.

הרה"ג משה שליט"א: בעת האזעקות שהיו במלחמת שמיני עצרת, עשינו ככה בביתנו.

תגובת מרן שליט"א: אשריכם. מלבד אמירת פסוק כל כלי יוצר עליך וגו' שמתאים יותר אז.

מהרי"ץ זיע"א, במעשה שהיה עם אותו הקצין, שקראו לו כמו השם שלו, הדבר היה בהבדלה, כאשר הוא אמר גדעו נתצו וכו' ודקר בשעוה עם המחט, זה היה בהבדלה. וכתוב שהוא אמר גם את הפסוק הזה, עוצו עצה וגו'. זה בנוסח של

מקום שיפול העץ, שם יהא (קהלת י"א, ג'). עד שהשלים הסדר הנז"ל ומכבה השעוה, והקאצי יצאה רוחו ומת. ומניח אותו רביע שעה ומדליק השעוה, ומיד שבה רוחו אליו. ומניח אותה שעה דולקת והקאצי שוקט מבלי שום כאב. וחוזר ולוקח המחט ושונה הסדר הנז"ל, ועל כל מלה ומלה תוחב המחט בשעוה, והקאצי מכאיב וצועק וי, וי, אפפוני חבלי מות. ומרויח לו שעה אחת, וחוזר ומטעימו מרורת צפעוני וכו' יעוש"ב.

*

צריכים כעת לפתוח את ההיכל, לפתוח שערי שמים, ולפתוח את הלב. ולומר לפני כן את הפסוק, והוא רחום יכפר עון וגו', כי ככה אנחנו מהרהרים בתשובה, לתקן. בפרט בימים הקדושים האלה, ימי השובבי"ם, הדבר חשוב מאוד. והשם ברוך הוא יהיה בעזרנו. הקב"ה רק מצפה לשמוע אותנו. הגם שהוא יכול לעשות את הכל לבדו, אבל צריך את עזרתא דלתתא, מה שאנחנו מתחילים מפה.

שאלה מהקהל: בעמידה?

תשובת מרן שליט"א: כן. פותחים את ההיכל.

ואת התקיעה בשופרות, אנחנו נעשה כעת בעת אמירת הציבור את הפסוק עוצו עצה ותופר וגו'. תוך כדי האמירה. אמנם ב"ג מדות אינני ממליץ לתקוע בשופרות, למרות שישנם העושים כך, מכיון שהדבר מסיח את הדעת וכו'. ואסור לומר י"ג מדות לא בכוונה. אולם בפסוק עוצו עצה ותופר וגו', אם תהיה תקיעת שופר, הדבר אינו מפריע. כמו כן, זה לא צריך צירוף מניין, כמו באמירת י"ג מדות, ולכן גם התוקעים יכולים לתקוע בלא לומר.

שובו בנים שובבי"ם

סיפור שהביא בספר קורא הדורות, והוא מכניס שם, בשם עשר חמש שש חמש.

מה שכתבתי כי מהרי"ץ פעל בזה, זה על סמך מה שכתב בספר קורא הדורות הנז"ל. הוא הכניס זאת שם בהבדלה.

המעשה הנפלא הנז', נכלל במאמר מהרי"ץ לידתו ונפלאותיו, שהדפסנו בס"ד בדברי חפץ גליון ד' ניסן התשע"ה בשכ"ו. ונביא כאן רק את הפיסקא השייכה לענייננו בזה"ל,

במוצאי שבת, זכר מהרי"ץ וכו'. אחר ההבדלה מלא את הכוס יין, והביא שעוה לפניו וכתב בה שם הקאצי יחיא צאלח יש"ו, והביא מחט משל-תפירת בגדים והניחה לפניו והדליק השעוה, והתחיל בכוונה עצומה, וכל היועץ עלינו ועל עמך בית ישראל עצה שאינה טובה ומחשבה שאינה טובה בין שהוא בן ברית ובין שאינו בן ברית למען שמך שם העצם יהוה ולמען תורתך הקדושה והתמימה, ולוקח המחט בידו ותוחב בשעוה ואומר, אבדו, בטלו, בלבלו, גדעו, נתצו, השמידו, הפחידו, העבידו, הפר עצתו, קלקל מחשבתו, ישוב עמלו בראשו ועל קדקדו חמסו ירד (תהלים ז', י"ז). יגורו בחרמו ויאספהו במכמרתו (חבקוק א', ט"ו). לא יאבה וגו' מתחת השמים (דברים כ"ט, י"ט). יהדפוהו מאור אל חושך ומתבל ינידוהו (איוב י"ח, י"ח). קיים עליו קרא דכתיב (תהלים ה', י"א) האשימם אלהים וגו' כי מרו בך. ונאמר (שם ל"ג, י') י"י הפיר עצת גויים הניא מחשבות עמים. בשם עשר, חמש, שש, חמש, תופר עצת כל אויבינו וצרינו ושוטנינו, כי עמנו אל. ונאמר (ישעיה ח', י') עוצו עצה ותופר וגו' כי עמנו אל. ונאמר (שם מ"ד, כ"ה) מפר אותות בדים וגו' ודעתם יסכל. יסכל ודעתם וגו' אותות מפר. ברוך מפר עצות הרעות ומחשבות הרעות והרהורים הרעים ויסורין הרעים וחלאים הרעים, מעלינו ומעל כל עמו בית ישראל, ונאמר אמון:

על זה [ר"ל כפי זה. יב"ן] הסדר היה אומר, ועל כל מלה ומלה היה תוחב במחט בשעוה. והקאצי צועק וי, וי, יש לו [כיניו במקום לי. יב"ן] כאב בכתף, יש לו כאב בראש, יש לו כאב בעין, יש לו כאב בבטן, יש לו כאב בירך, מקום תחיבת המחט בשעוה, כנגדו הכאב בקאצי.

דברי מרן שליט"א בעצרת נגד גזירת הגיוס 'קול שועתם', שנערכה בירושלים עיקו"ת בליל רביעי י"ח טבת התשפ"ו בשל"ז.

כבוד מרנן ורבנן, גדולי ישראל, אדמורי"ם, צדיקים, ראשי ישיבות, דיינים ורבנים שליט"א, ועל צבא תהילתם רבינו משה צדקה שליט"א, יוזם העצרת, המכוון של העצרת, לוחם מלחמות השם ברמה.

כִּי יָד עַל פֶּס יְהוָה, מִלְחָמָה לַיְיָ בְּעַמְלֶק, מִדֹּד דָּד [שמות י"ז, ט"ז].

שָׁמָּה ושְׁעָרֹה נהיתה בארץ ישראל. רובץ עליהם כתם שָׁחֹר מִשְׁחֹר. מי היה מאמין, שיהודים – אנשים שמוחזקים כיהודים – יכניסו בני תורה, שהם העילית, העידית, של עם ישראל, תפארת ישראל, בני תורה, עמלי תורה, שממיתים עצמם באהלה של תורה – לבית האסורים. מה שרק גרועים שבאומות העולם, עשו לנו במשך הדורות. כגון הרומיים שחבשו את רבי עקיבא בבית הסוהר, כי היה מקהיל קהילות ברבים. או לנו.

חמור מאד מאד להכניס אפילו בחור ישיבה אחד לכלא, ולא עוד אלא עם פיתויים, שמא יצליחו לשנות את דעתו אולי הוא יסכים להתגייס לצבאם הטמא והחילוני, ועם כל מיני נסיונות והשפלות רח"ל.

אין לפחד מכל זה. אנחנו עם ישראל, חומה בצורה, חומה גְּבֻהָה דִּלְתִּים וּבְרִית [דברים ג', ה']. אֲנִי חוֹמָה [שיר השירים ח', י']. מסרנו נפש בכל הדורות על התורה. בחור שמפחד שלא מכבדים אותו, אלא משפילים אותו, שישמח, זאת כפרת העוונות הכי גדולה שיכולה להיות. ועוד כתוב בגמרא במסכת עירובין דף יג:, כל המשפיל עצמו, הקב"ה מגביהו. וכל המגביה עצמו, הקב"ה משפילו. להרגיש השפלה, זהו הכבוד הכי גדול. לֹא תִירָא מֵהֶם, כִּי יִי אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ [דברים כ', א'].
א'.

בעזרת השם יתברך, כָּל כְּלִי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יִצְלַח [ישעיהו נ"ד, י"ז]. עֲצוּ עֲצָה וְתִפְּרָה, דִּבְרוּ דָבָר וְלֹא יָקוּם, כִּי עֲמָנוּ אֵל [ישעיהו ח', י']. כִּי כָל הָעַמִּים יִלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהָיו, וְאֲנַחְנוּ נִלְךְ בְּשֵׁם יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד [מיכה ד', ה'].

הפסוק הזה, 'כל העמים ילכו איש בשם אלהיו', אומר דרשני. וכי אנחנו מסכימים, שכל העמים ילכו איש בשם אלהיו? חס ושלום. הרי עבודה זרה, זה משבע מצוות בני נח. איך אנחנו כביכול מסכימים, שהם יהיו ככה, ורק אנחנו נלך בשם ה' אלהינו לעולם ועד.

התשובה נמצאת בתרגום שם, ארי כל עממיא ייזלון 'לאבדון'. כך אומר לנו יונתן בן עוזיאל. הוא מוסיף מלה אחת, 'לאבדון'. העמים, עם כל האמונות השקריות שלהם, ולצערינו כעת אנחנו צריכים להכליל בתוכם גם את הרשעים שמקרבנו, כל השמאלנים, המפא"ניקים, הקומוניסטים, הבולשביקים, היבסקים, הרפורמים, המשכילים, מרץ, קפלן, וכל שום אַחֲרָן וחניכה מסאבא דאית להו, כולם יגיעו בסוף למבוי סתום, וילכו לאבדון. יום אחד, זה יתנדרף. כְּהִנָּדָף עֵשֶׂן תִּנָּדָף וגו' [תהלים ס"ח, ג']. ואנחנו נלך בשם י"י אלהינו לעולם ועד. הדרך של עם ישראל, היא נצחית. וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקָר וְלֹא יִנָּחַם [שמואל א' ט"ו, כ"ט].

מאחר שהזמן קצר והמלאכה מרובה, ברצוני להגיד רק עוד דבר אחד. כיון שאנחנו בעזרת השי"ת רוצים לעשות פה, תפילה מיוחדת. בעוונותינו הרבים, כשאויבינו הגויים היו מצירים את צעדינו, יש לנו מסורת של 'הפרת עצה', מקובלת מגדולי ישראל, איך להפר את העצות של רשעים. כי בעוה"ר אומות העולם, שונאי ישראל, מצצו את דמנו בכל הגלות. אני מבקש ממי שמסרתי לו את דפי ה'הפרת עצה', שיחלק אותם. וגם מי שיש לו שופר, שיתכונן לתקוע מתי שנגיד לו. יש פה אנשים שישנם להם שופרות, כי התפילה הזאת היא עם תקיעת שופר.

יש לנו גם כאן את התפילה 'הפרת עצה', נא לחלק אותה לרבנים שליט"א, שיהיה להם זאת בפניהם, בידם. ואפשר לקחת ולהפיץ אותה.

בעזרתו יתברך אקדים לכך כמה דברים.

התפילה הזאת, מקובלת מרבני האל"הי אבא-שלום שבזי זיע"א, הוא המייסד. אבותינו פעלו בה, גם גאון עוזנו ותפארתנו מהרי"ץ זיע"א, השתמשו בזה והצליחו, ברוך הוא וברוך שמו. היא סגולה בדוקה ומנוסה, להפר עצות אויבי ישראל. לצערינו, אנחנו צריכים להשתמש בזה כיום, לא לאויבים מבחוץ, אלא לאויבים שלנו מבפנים. כמובן, גם אלה שבחוץ הם בפלל, אבל עכשיו בעיקר נכוין עליהם.

יש כאן בתפילה, שבע פעמים 'בשם עשר, חמש, שש, חמש. תופר עצת כל אויבנו וצרינו ושונאינו'. זה כולל לא רק את האויבים שלנו מבחוץ, אלא גם את הערבי-רב. תיבת 'כל' לרבות. על-דרך זה ישנה תפילה בסליחות בזה"ל, אנא הסר ממנו ומבתינו וכו' אויב וצר 'מעמד'. אשר יש מפרשים שהכוונה אותם מתוכנו, אלה שמצירים את צעדנו.

כולנו נאמר את נוסח התפילה, שהיא מסוגלת להפר – לפורר ולבטל – את עצתם הרעה ולבלבל את מחשבותם, בפרט מי שיש לו אותה בידו. הפיצו זאת כאן.

לפני שאנחנו אומרים את התפילה הזאת, נפתח לומר שלוש פעמים את הפסוק והוא רחום וגו'. ברם צריכים לדעת, כי ישנה כאן 'כוונה', ישנו פה סוד, 'עניין' אשר צריכים לכוון אותו. רומזים פה בתפילה, את השם הקדוש בן ארבע אותיות. 'עשר, חמש, שש, חמש', זהו כמובן שם השם. עשר, זאת אות יו"ד. חמש, זה ה"א. שש, וא"ו. חמש, ה"א. תופר עצת וגו'. אבל אח"כ אומרים את הפסוק 'עוצו עצה ותופר, דברו דבר ולא יקום, כי עמנו אל'. יש לדעת, כי אלו אינם סתם מספרים, עשר חמש וכו'. אלא, המלים הללו 'עשר חמש שש חמש', הם בגימטריא אלף שמונה מאות ששים ושבע, שזאת הגימטריא של-פסוק עוצו עצה ותופר וגו'. זהו הסוד, שהדבר עובד ביחד. ולכן בעזרה"ת שנכוון את דעתנו לכך.

ומי שיוכל להמשיך ולהגיד את התפילה הזאת בכל יום, מה טוב. רצוי לצלם ולהפיץ אותה, יהי רצון שהקב"ה יהיה בעזרנו, ויזכה אותנו.

מזן שליט"א אומר לבדו את המלים, בשם עשר, חמש, שש חמש. וכל הקהל מצטרפים ואומרים בקו"ר את הפסוק, עוצו עצה ותופר, דברו דבר ולא יקום, כי עמנו אל. וכן ע"ז הדרך. תקיעה בשופרות.

לשאלת רבים.

היות ונשאלתי פעמים רבות לגלות דעתי הענייה
אודות חוק הגיוס הטמא. אומר, כי לא רציתי לקרוא
אותו כלל, היות ובלאו הכי אין תפקידי להכריע
בנושא. הדבר מסור לזקני גדולי הדור שליט"א,
והאמת והשלום אהבו.
העב"י יצחק בכמהר"נ רצאבי יצ"ו.

הפרת עצה

סגולה בדוקה ומנוסה בעזרת ה' יתברך
לבטל עצת אויבי ישראל הקמים עלינו
מיסוד מהר"ר שלום שבזי זיע"א, ופֿעַל בה גם מהרי"ץ זצוק"ל

בתחילה אומרים הציבור שלוש פעמים, פסוק
וְהוּא רַחוּם, יְכַפֵּר עֲוֹן, וְלֹא יִשְׁחִית. וְהִרְבָּה, לְהָשִׁיב אָפּוֹ.
וְלֹא יַעִיר, כָּל חַמָּתוֹ:

אח"כ אומר השליח ציבור

בְּשֵׁם עֶשֶׂר, חָמֵשׁ, חָמֵשׁ, שֵׁשׁ, חָמֵשׁ,
תּוֹפֵר עֲצַת כָּל אוֹיְבֵינוּ וְצָרֵינוּ וְשׂוֹנְאֵינוּ:

והציבור עונים אחריו בקול רם

עוֹצוּ* עֲצָה וְתוֹפֵר* דְּבָרוּ דְּבָר' וְלֹא יִקּוּם
כִּי עֲמָנוּ אֵל:
(ישעיה ח', י')

וטוב לתקוע כאן בשופר תשר"ת

וחוזר לומר בשם עשר וכו', והם יאמרו עוצו וגו' כי עמנו אל,
ולתקוע בשופר תשר"ת
וכן על זה הדרך שבע פעמים.

ואח"כ אומרים יחד שבע פעמים ישר והפוך, פסוק

מִפֶּן אֲתוֹת בָּדִים וְקִסְמִים יְהוֹלֵל מְשִׁיב חַמָּים אַחֲזֹר
וְדַעְתָּם יִסְכָּל: (ישעיה מ"ד, כ"ה). יִסְכָּל, וְדַעְתָּם אַחֲזֹר.
חַמָּים, מְשִׁיב. יְהוֹלֵל, וְקִסְמִים. בָּדִים אֲתוֹת, מִפֶּן:

*כתבנו מלא וא"ו, אף שבפסוק חסר, מטעם שיתבאר בס"ד לקמן.

הדבר בכדי למצוא את שם ה', הרי יכולנו להגיד 'בשם ה'א', 'בשם הויה ברוך הויה', מידע ישנו צורך, לעשות זאת במספרים? מה העניין בדרך? מהי עקמונית דבר זה?

תשובה: דבר הפלא ופלא, מציאותי במציאות חכמי תימן, כי המטריא של פסוק 'שלא יקום שם חסד וכו', יוצא אלף תחסי"ג, וזהו גם המטריא של פסוק 'עצם עצמו וְהָאֵל וְלֹא יָקוּם בְּיָמָיו אֵל אֲשֶׁרֵהוּ ה'י, עם הכולל, שזהו נגזר הקב"ה. ואכן הפסוק אמר מיד לאחר המלים הללו, כיון ששם הולכים בדרך. זהו סוד העצה, והכוונה המיוחדת לסטונת ביה. דהיינו, אנו מסכנוים בשם הזה, 'בשם עשר המש שש המש', וזהו סוד הפסוק, עוצו עצמו ותפרי וגו'.

דרך אגב: אם תשמעו לב, היספנו כאן את האות וא"ו, בשתי מקומות. הרי בפסוק כתוב, **עצם עצמו וְהָאֵל**, המלה 'עצ' חסרה וא"ו, וכן המלה 'ותפרי', שניהם באים בשורק, אבל היספנו כאן את האות וא"ו. למרות שלא כך כתוב בפסוק, וזאת בגלל המטריא, כי חייב שהחשבון יהיה דקא"כ.

ומי שידע בכלל המטריאות, לא מתחשבים בכתב החסר, אלא הולכים לפי הכתב המלא. אפילו שבפסוק כתוב, בל האות וא"ו, כמון לגבי המלה 'סוכה', הוזה"ק המקובלים כותבים את המילים, כביכול זה כתוב באופן מלא. וכתבה וכתבה. **למשל**, כולם יודעים לגבי המלה 'עצית', אפילו רש"י (מדרש סי"ג, ל"ט) מביא זאת, ומפורש הדבר במדרש חז"ל, כי המלה 'עצית', היא במטריא תר"ג, אבל לכאורה, בהנחה כתוב 'עצית', בלי הוזה"ק השנייה, ובכל זאת חז"ל עושים זאת, כאילו כתוב 'עצית', כביכול ישנה האות יו"ד. אכן ישנו עניין, במה שכתוב בתורה באופן חסר, אבל לגבי המילים, הולכים לפי עיקר המלה, שזהו באופן מלא.

אמנונו מהפלאים, כי הקב"ה יעזרנו, ויפר את עצת אויבנו. בעונותינו הרבים, יש לנו אויבים וגססויים, כלומר בדרך הטבע. אולם צריכים לדעת, כי יש לנו גם אויבים, מהבחינה הרוחנית. גם דבר זה נודע לנו. דהיינו, ישנם אומות העולם והרואים, כי הם אינם מצליחים עלינו. במה מלחמות ונסתנות אשר עשו, בכדי לאבד את היתרונם, ונכ"ח הם לא אבדו. לכן, הם גם הולכים בדרךים שאינן טבעיות. כך שמעתי, דהיינו, הם מנסים גם במחנות של כשופים וכדומה, אולי כך הם יצליחו להתגבר על עמ ישראל. לכן, אנחנו כוללים את הכוונה הזאת, בפסוק הזה, **קָפַר אַחֲתָה פָּדִים וְקָסָמִים יְהוֹלֵל וְשִׁעְתָּה מִיָּד, כִּי־זֶה עַל אֱלֹהֵי אֲשֶׁר בָּאִים עֲלֵינוּ, שְׁלֵא בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע. וְאִם זֹאת חֲכָמָה טִבְעִית, מְשִׁיב הַקָּמִים אֲחִיר וְדָקָמִם יָסַפֵּל וְשָׁם].** וחוזרים על כך, שבע פעמים. וכאשר אומרים את הפסוק 'עוצו עצמו ותפרי', אלו שיש להם שופרות, שיתקנו תשרי"ת בזמן שאומרים 'עוצו עצמו ותפרי', וה' בדרך הוא יכנו.

אבל חשבנו, כי כעת צריכים להוסיף עוד משהו. הרי אנו אומרים, 'תופר עצת כל אויבנו, וצרינו, ושונאנו'. כלומר, יש לנו אויבים, ויש לנו צרים, ויש לנו שונאים. הפסוק אומר, **עַל אֲיָכָף וְעַל שְׂנְאָיָה אֲשֶׁר דָּבָסָה לְבָרִים לֵי, וְזוֹ מִתּוֹ חֲבֻדָּל, בֵּין אֲוִיבֵי לִבִּי** 'שונא? רבנו בחיי [שם] אומר, כי האויבים, היינו השונאים. והשונאים, היינו הקצרים. למה? כיון שהשיעמאלים הם הקשים ביותר, הם האויבים, מלשון אוי ואבוי. ואילו הקצרים, הם השונאים. ויש לנו את שאר אומות העולם, אלו אשר אינם מלשון אוי ואבוי. שיעמאלים או נצרים, הם גם 'צרינו'.

אולם בעונותינו הרבים, כיום יש לנו גם את ה'עורב רב', שהם בתוכנו. לצערנו, גם מתוך עם ישראל, יש לנו רשעים המנסים בכל כוחם להצר את צעדי שופרי התורה והמצוות, ואת צעדי לומדי התורה. הדבר ממש איים ונורא. אולי יותר גרוע, מה שהם עושים, זה משרש עמלק.

לכן נראה לעיניי, כי יש לכלול גם את זה, בכונת המלה 'כל אויבנו'. עליו לכלול גם את הרשעים הללו, שהקב"ה יפר עצותיהם, ויבלבל מחשבותיהם, ולא תעשנה ידם תושר, ויוסם קרן תורתו.

ביאור נפלא ב"סגולה להפטר עצמו" מהרש"ש זיע"א ומדוע מוזכר שם הו"ה במספרים ולא באותיות.

מתוך "שערי צדק" השער השבעי מפי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א - פוסק עזרת תימן שגמסר במוצאי"ק כי תבוא ה'תשע"ב בשכ"ג, בעיה"ק בני ברק ת"ו.

ההבנה: בעניין נוסח התפילה להפטר עצמו, המיוסד על ידי רבינו שלום שבזי זיע"א, 'בשם עשר, חמש, שש, תופר עצת כל אויבנו וצרינו ושונאנו'. זהו נוסח שאמרו כאשר אויבנו, בתוכנו וגם בא"י, והו"ו מתייגעים עצות רעות על ישראל. ומסופר כי גם ג"ע מהר"י זי"ע פגע בכח סגולה זו לבטל אחד משונאי ישראל.

תמיד לא ירדתי לסוף העניין, מה זאת אומרת 'בשם עשר, חמש, שש, חמש? מה העניין במספרים האלו? אמנם ברור לכל שזהו שם המפורש, שם הו"ה ב"ה, אבל מה העניין להגיד זאת במספרים? תמיד בשם יו"ד, מה זה 'בשם עשר? לשעבר לא עמדתי על סוד תפילה זו, והדבר היה ממש כלפא בעיני, כי לא מצאתי דבר כזה בשום מקום.

אבל ב"ה, חשבוני וכו'. להבין זאת. ונהנה ישנם כאלה האומרים 'בשם עשר, חמש, שש, חמש, שש, חמש, אבל תפן תבינו שזה לא יכול להיות, הדבר צריך להיות דקא"כ 'בשם עשר, חמש, שש, חמש', כי זהו דבר אחד.

סוד העניין הוא, שהפסוק שאנו אומרים מיד אח"כ, 'עוצו עצמו ותפרי דברו דבר ולא יקום כי עמנו אל, הוא במטריא אותיות, אלף שמונה מאות ששים ושבע. והמלים 'עשר, חמש, שש, חמש', הם אותה גמטריא. כלומר, הסגולה של השם, ביחד עם הפסוק עוצו עצמו וגו', שני דברים אלו פועלים יחד. אבל המטריא היא עם הכלל. דהיינו בשם עשר חמש שש חמש, בתוספת אחד, אל יחד ומיוחד. עם האחד, זה עולה בדיוק לאותו חשבון של פסוק עוצו עצמו.

אם כן, צריכים לכוון בזה. חושבני שזה מאד עניינים. ממש נפלא. כי כעת מובן למה אומרים 'בשם עשר', משום שזה שורש העניין.

מתוך דרשת מרן הגאון הרב יצחק רצאבי שליט"א

שגמטריא בומא דהילולא למור"י זצוק"ל
כ"ח ניסן ה'תשע"ד בשכ"ה, בעיר רכסים ת"ו.

כעת נסיים בדבר העיקרי, זאת היעצרת הפילה, תפן יחלקו לאנשים את נוסח התפילה 'סגולה להפטר עצמו', אולם עלינו לדעת ולהבין את סוד העניין הזה. בתפילה הזאת, היו רגלים בתוכנו רבים מאבותינו ורבותינו נע"ג, וז"ה התפילה האחת עשרה פירות, בהרבה מקומות אשר היו ישראל בסנה. **אולם** צריכים לדעת, ישנם כאלה אשר הדפיסו זאת בוטחאות אחרות. את התפילה הזאת, הדפיסו בספרים אחרים, כגון בספר תפארת יהודה, אבל לע"ד דה"פ"ס זאת בצורה שאינה מדוייקת. לדוגמא, הם הדפיסו כך, **בשם עשר, בשם חמש, בשם שש, בשם חמש, תופר עצת כל אויבנו וכו'.** אבל אחרונים אומרים, **בשם עשר, חמש, שש, חמש, תופר עצת כל אויבנו וכו'.** הרי כולם יודעים, כי 'עשר' ו'חמש' וכו', זהו שם הויה ברוך הוא. האות יו"ד, היינו עשר. אולם הם הדפיסו כך, איננו יודע מדוע אולי הם חשבו, כי כפי שאסור להגיד את ה', הוזה"ק בנ"ד. אבל הדבר אינו נכון, כיון שאלו הם מספרים, ואין בכך כלום. וחושבני עור, כי לפי גרסתם, הדבר אינו נכון. דהיינו, אם זהו 'בשם עשר, חמש, חמש וכו', אי"י יצא כי כביכול ישנם כאן איבעה שמות, והדבר אינו נכון, כיון שזה רק שם אחד.

וישנה אף ראיה לכך. תמיד היה קשה לי, מה טעמו בסגולה הזאת? את הסגולה להפטר עצמו הזאת, הדפסנו לפי מה שמצאנו בכת"י מוסיסק. אולם, מה הורענו חסמון כאן, במלים 'בשם עשר' וכו'? אם

יוצא לאור ע"י מוסדות יד מזהר"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404 | נייד: 086-4140741 | yad@maharitz.co.il

